

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
BÖLGESEL KALKINMA İKTİSADI BİLİM DALI

YOKSULLUĞU ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ:TÜRKİYE ÖRNEĞİ
DÜZEY 1 BÖLGELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Banu HAS

92150001959

DANIŞMAN

Doç.Dr. Aydanur GACENER ATIŞ

İZMİR, 2018

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
BÖLGESEL KALKINMA İKTİSADI BİLİM DALI

YOKSULLUĞU ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ:TÜRKİYE ÖRNEĞİ
DÜZEY 1 BÖLGELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Banu HAS

DANIŞMAN

Doç. Dr. Aydanur GACENER ATİŞ

JÜRİ ÜYELERİ

Doç. Dr.Aydanur GACENER ATİŞ

Doç. Dr. Burcu TÜRKCAN

Dr. Öğr. Üyesi Özhan TUNCAY

İZMİR, 2018

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü M¼d¼rl¼ğ¼ne sunduğ¼m “**YOKSULLUĞU ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ-T¼RKİYE ÖRNEĞİ D¼ZEY 1 BÖLGELERİ**” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Banu HAS

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Banu HAS

Numarası : 92150001959

Anabilim Dalı : İKTİSAT

Tez Başlığı (Türkçe) : Yoksulluk Üzerine Yatay Kesit Bağımlılığında Çoklu Yapısal Kırılmalı Bir Analiz:
Türkiye Örneği

Tez Başlığı (İngilizce) : An Analysis on Poverty with Multiple Structural Breaks under Cross-Sectional
Dependence: The Case of Turkey

Tez Savunma Tarihi : 06 Ağustos 2018

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

Yoksulluğu Etkileyen Faktörlerin
Analizi: Türkiye Örneği Düzey I Bölgeleri (An Analysis of Factors
Affecting Poverty: The Case of Turkey- NUTS I Regions)

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Aydanur GACENER ATIŞ

Karar : ☒ Başarılı O Başarısız O Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Burcu TÜRKCAN

Karar : ☒ Başarılı O Başarısız O Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Dr. Öğr. Üyesi Özhan TUNCAY

Karar : ☒ Başarılı O Başarısız O Düzeltme

İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle ☒

Oy çokluğuyla ☐

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

☒☐☐

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir. Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
TABLOLAR.....	iv
GRAFİKLER.....	v
ŞEKİLLER.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI, TEORİK ÇERÇEVESİ VE ETKİLERİ

1.1. Yoksulluk Kavramı ve Yoksulluk-Yoksunluk İlişkisi.....	3
1.2. Yoksulluğun Nedenleri.....	4
1.3. Yoksulluk Türleri.....	5
1.4. Yoksulluk Kavramına Teorik Yaklaşımlar.....	11
1.4.1. Yoksulluk Kısır Döngüsü (Ragnar Nurkse).....	11
1.4.2. Büyük İtiş Kuramı.....	12
1.4.3. Dengesiz Büyüme Kuramları.....	13
1.4.4. Tarihsel Büyüme Aşamaları Kuramı.....	14
1.4.5. “Amartya Sen” Yapabilirlikten Yoksunluk Yaklaşımı.....	14
1.4.6. İkili Yapı Kuramı.....	15
1.4.7. Toplumsal Dışlanma Yaklaşımı.....	16
1.4.8. Kuznets Ters U Eğrisi, Büyüme ve Yoksulluk.....	16
1.5. Yoksulluğun Ölçülmesi.....	18
1.5.1 Kafa Sayım Oranı (Yoksulluk Oranı).....	18
1.5.2. Yoksulluk Açığı Endeksi.....	18
1.5.3. Sen Endeksi.....	19
1.5.4. FGT Endeksi (Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi).....	19
1.5.5. Leyden Yoksulluk Sınırı.....	20
1.5.6. Harcamaların Besin Gruplarına Ayrıştırılması Yöntemi	20
1.6. Yoksulluk Kavramının Sosyo-Ekonomik Boyutu.....	20

1.6.1. Açlık-Yoksulluk Sınırı.....	20
1.6.2. Yoksulluk Tuzağı.....	23
1.6.3. Kültürel Boyut.....	24
1.6.4. Sosyal Yardımlar.....	25
1.6.5. Psikolojik Boyut.....	27
1.6.6 Yoksulluk ve Suç İlişkisi	27

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YOKSULLUĞUN BOYUTU VE YOKSULLUĞUN AZALTILMASINA YÖNELİK UYGULAMALAR

2.1. Türkiye’de Yoksulluğa Genel Bakış.....	28
2.1.1. P80/P20 Oranı.....	29
2.1.2. Gini Katsayısı.....	30
2.2. Türkiye’de Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Boyutu.....	31
2.3. Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik Uygulamalar.....	32
2.3.1. Uygulanan Politikalar.....	32
2.3.2. Dünya Bankasının Uygulamaları.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUĞU ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK UYGULAMA:TÜRKİYE DÜZEY 1 BÖLGESİ

3.1. Literatür Taraması.....	37
3.2. Araştırma Yöntemi.....	44
3.2.1. Panel Birim Kök Testi.....	45
3.2.2. Sabit Etkiler Modeli (SEM).....	47
3.2.3. Rassal Etkiler Modeli (REM).....	48
3.2.4. Hausman Testi.....	50
3.2.5. Granger Nedensellik Analizi.....	50
3.3. Veri Seti ve Model.....	51
3.4. Ampirik Analiz ve Bulgular.....	52

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	58
EKLER.....	61
KAYNAKÇA.....	64
ÖZGEÇMİŞ.....	73
ÖZET.....	74
ABSTRACT.....	75

Tablo 1. Türkiye’de Hanehalkı Fertlerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları.....	11
Tablo 2. Dört Kişilik Bir Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırları.....	21
Tablo 3. 2018 Yılı şubat Ayında Fiyatları Değişen ya da Değişmeyen Gıdalar.....	22
Tablo 4. Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamalarının GSYİH’ye Oranı.....	26
Tablo 5. Türkiye’de Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranı.....	29
Tablo 6. Çalışmada Kullanılan Değişkenler.....	51
Tablo 7. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İştatistikler.....	52
Tablo 8. Modelin Birim Kök Sonuçları.....	53
Tablo 9. Dengeli Panel EKK Yöntemine Göre Elde Edilen Sonuçlar.....	53
Tablo 10. Panel EGLS Yöntemi Tesadüfi Etkiler Modeline Göre Elde Edilen Sonuçlar.....	56
Tablo 11. Granger Nedensellik Testine Göre Elde Edilen Sonuçlar.....	57

GRAFİKLER

Sayfa No

Grafik 1. Kuznets Eğrisi.....	17
-------------------------------	----

ŞEKİLLER

Sayfa No

Şekil 1. Ragnar Nurkse Yoksulluk Kısırdöngüsü Aşamaları.....12

Şekil 2. W.W. Rostow'un Tarihsel Büyüme Aşamaları.....14

KISALTMALAR

- FGT Index: Foster, Greer ve Thorbecke İndeksi
- GSYİH: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
- HPI: İnsani Yoksulluk İndeksi (Human Poverty Index)
- ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labor Organization)
- ODA: Resmi Kalkınma Yardımı (Official Development Assistance)
- OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization for Economic Co-operation and Development)
- REM: Rassal Etkiler Modeli
- SEM: Sabit Etkiler Modeli
- SIPRI: İsveç Barış Araştırmaları Enstitüsü
- STK: Sivil Toplum Kuruluşu
- TBB: Türkiye Bankalar Birliği
- TTK: Türk Tarım Kooperatifi
- TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
- UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu (United Nations Development Programme)
- VIF: Varyans Şişme Çarpanları

GİRİŞ

Yoksulluk, bireylerin refah içinde yaşaması için gereken şartlardan mahrum kalarak hayatlarını devam ettirmeleridir. Bu durum yaşam kalitesinin düşmesine, topluma etkin katılım sağlayamamaya ve üretken bireyler olma yolunda engellere neden olmaktadır. Yoksulluk gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin en büyük problemlerinden biridir. Yoksulluğu sadece ekonomik faktörlerle değerlendirmek, yoksulluğun çok boyutlu yapısına aykırı düşmektedir. Yoksulluğu değerlendirirken ekonomik bileşenlerin yanında, hukuki, bürokratik ve sosyo-kültürel faktörler de ele alınmalıdır. Bu faktörler içinde sağlık, gıda, temiz içme suyuna erişim olanağı, eğitim, elektrik, barınma, cinsiyet eşitsizliği durumu, seçme özgürlüğü ve fırsat eşitliği gibi konular yer almaktadır.

Yoksulluk olgusu, dünyada olduğu gibi ülkemizde de önem teşkil eden bir meseledir. Gelir dağılımı uçurumunun giderek açılması, sosyo-kültürel olanaklardan her bireyin etkin şekilde yararlanamaması da yoksulluğu tetikleyen faktörlerdir. Bu kapsamda, Türkiye’de yoksulluğu etkilediği düşünülen değişkenlerle ilgili bir analiz yapılmış ve elde edilen bulgulara göre politika önerileri geliştirilmiştir.

Birinci bölümde, yoksulluğun teorik olarak incelemesi yapılmıştır. Mutlak ve görelî yoksulluğun tanımları yapılmış ve diğer yoksulluk çeşitleri ele alınmıştır. Yoksulluğun ölçülmesine yönelik çeşitli endeksler karşılaştırılmış ve yoksulluk teorileri açıklanmıştır. Diğer taraftan yoksulluğun sosyo-ekonomik boyutları incelenmiş; kültür, suç ve sosyal yardımlar gibi etkenlerle ilişkisi ortaya koyulmuştur.

İkinci bölümde, Türkiye’de yoksulluk üzerine uygulanan politikalar ve yoksulluğun boyutu incelenmiş, hem ulusal hem de bölgesel bazda yoksulluk oranlarına ilişkin karşılaştırmalı yorumlar yapılmıştır. Ayrıca, Türkiye’de yoksullukla mücadelede kullanılan yardımlar kapsamında barınma, doğum, eğitim ve aile yardımları, özel amaçlı yardımlar ve muhtaçlara yönelik yapılan yardımlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, çalışmada kullanılan değişkenler ve yoksulluğa ilişkin yapılan ampirik ve teorik literatür ele alınmıştır. Bu çalışmada kullanılan araştırma yöntemi açıklanmış, panel veri analizi modellerine yer verilmiştir. Model oluşturulduktan sonra

sabit ve tesadüfi etkiler modeli arasından en uygun model seçilmiştir. Ampirik analize ilişkin bulgular değerlendirilmiş ve yoksulluğu etkilediği düşünülen değişkenlerin yoksulluk üzerindeki etkilerinin ne yönde olduğu ortaya koyulmuştur.

Sonuç kısmında, yoksulluk üzerine etkili olan değişkenlere yönelik bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır. Türkiye’de yoksullukla mücadelede geliştirilmesi gereken politikalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK KAVRAMI, TEORİK ÇERÇEVESİ VE ETKİLERİ

1.1 Yoksulluk Kavramı ve Yoksulluk-Yoksunluk İlişkisi

Bölgesel gelişmişlik farklılıkları ve insan ihtiyaçlarının değişkenlik göstermesi nedeniyle yoksulluğun ortak bir tanımının yapılması da güçleşmiştir. Genel olarak yoksulluk, bireylerin yaşama gereksinimlerini karşılayamama ve toplumun gerisinde kalarak yaşamdan soyutlanması durumudur. Yoksulluk çok değişkenli bir kavram olduğundan, farklı tanımlar da yapılmıştır. Amartya Sen'e göre; yoksulluk yapabilirliklerden yoksun olma halidir. World Bank (2011), yoksulluğu, düşük gelir nedeniyle temel gereksinimlere ulaşamama, eğitim, temiz su ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve yetersiz kapasite nedeniyle bireylerin refah içinde yaşamaktan mahrum olma durumu olarak tanımlamıştır. United Nations (2011) ise bu kavramı, yetersiz beslenme, işe girememe, krediye erişim olanağının olmaması ve temiz suya erişimin yetersizliğinin yanında, seçme özgürlüğü ve fırsatlara sahip olamamaktan kaynaklı olarak insan onurunun tahrip edilmesi şeklinde belirtmiştir.

Yoksulluk kavramı, Dünya Bankası'nın yayınladığı Dünya Kalkınma Raporu ile birlikte önem kazanmıştır. Yoksulluk, sadece gelişmekte olan ülkelerin problemi olmayıp, gelişmiş ülkelerin de karşı karşıya kaldığı, insanlığın en büyük problemlerinden biridir. Pek çok ülkede yoksulluğun azaltılması yönünde alınan tedbirler yetersiz kalmakta, yasadışı faaliyetler artmakta ve bireyler suça sürüklenerek insan onuruyla bağdaşmayan davranışlara yönelmektedir. Öte yandan, yoksulluğun etkileri nedeniyle toplumların refah düzeyleri düşmekte, üretkenlik azalmakta; bu ise kalkınma üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Sağlık, eğitim, gıda, barınma ve sosyal olanaklar gibi gerekliliklerden yoksun olunması, pek çok sosyal, ekonomik ve politik sorunu da beraberinde getirmektedir.

“Günümüzde yoksulluk kavramı, yalnızca insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan asgari bir gelir düzeyi olarak tanımlanmamakta; aynı

zamanda eğitim, sağlık, barınma, beslenme gibi temel gereksinimlerin karşılanamaması demek olan yoksunluk kavramı ile birlikte tanımlanmaktadır.”

(Özalp, 2009:274).

Amartya Sen'in yapabilirlik yaklaşımı yaşam kalitesinin ana unsurlarıyla ilgilenirken, gelir ve kaynak kıstasları için yaşam standardını temin eden faktörler önemlidir. Bu nedenle Sen'in yaklaşımı yoksulluk ve yoksunluk ilişkisinin yorumlanması bakımından çok daha tatmin edicidir (Robeyns, 2005:42; Aktaran:Koray, 2009:4).

Yoksulluk ve yoksunluğun ölçümünde pek çok kriter göz önünde bulundurulmaktadır. Sadece gelir ölçütüne bağlı olarak ölçüm yapılması yoksulluğun anlaşılmasını karmaşıktırır. Bu yüzden, Birleşmiş Milletlerin kullandığı 'Beşeri Kalkınma Endeksleri', sadece geliri baz alan ölçümler üzerinde durmamaktadır. Sen'in yapabilirlikten yoksunluk anlayışına göre, yoksulluğu çok boyutlu olarak ele alabilecek ölçümler geliştirmektedir (Koray, 2009:5).

1.2. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk, çok boyutlu bir kavram olduğundan pek çok faktörden kaynaklanmaktadır. Bölgelerarası gelişmişlik farkları, gereksinimlerin coğrafi boyutları ve kaynak dağılımının çeşitliliği nedeniyle bölgeler ve ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Genel anlamda yoksulluğa neden olan faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Yanlış uygulanan göç politikaları,
- Salgın hastalıklar,
- Vergi sisteminde adaletsiz uygulamalar,
- Cinsiyet ayrımcılığı ve sosyal dışlanmışlık,
- Yolsuzluk ve rüşvetin yaygınlaşması,
- Ekonomi politikalarına ilişkin düzenlemeler,
- Küresel ısınmanın etkisiyle ortaya çıkan doğal felaketler,
- Gelir dağılımı adaletsizliği,

- Tüketici kredileri ve mikrokredilerin etkinsiz kullanılması,
- Sosyal yardımlarda yetersizlik,
- Nüfus artışı ile ortaya çıkan sorunlar,
- Eğitimde fırsat eşitsizliği,
- İşsizlik,
- Terör faaliyetleri,
- Kayıtdışı ekonomik faaliyetler,
- Kadınlara yönelik yetersiz istihdam politikaları,
- Yetersiz beslenme,
- Sosyo-demokratik hakların kullanımına yönelik engeller,
- Enflasyon oranındaki sürekli artış,
- Tarım politikalarının etkinsizliği,
- Sağlık hizmetlerinin etkinsizliği,
- Yükseköğrenime yönelik iyileştirme çalışmalarının yetersizliği,
- Nitelikli beşeri sermaye oluşumu önündeki bürokratik engeller,
- Savaşlar ve sömürgecilik anlayışı,
- Dışa bağımlılık ve bütçe açıkları,
- Toplumsal şiddet ve suç eğilimindeki artış,
- Toplumsal adaletin sağlanamaması,
- Kamusal hizmetlere yönelik ayrımcı politikalar.

Tüm bu değişkenler, yoksulluğu çok boyutlu hale getirmektedir. Bunun sonucunda, sürdürülebilir bir kalkınma da istenilen düzeyde gerçekleşmemektedir.

1.3. Yoksulluk Türleri

Yoksulluk kavramı farklı başlıklar altında sıralanabilir. Bunlar;

a) Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, bireylerin beslenme ve barınma gibi asgari yaşam ihtiyaçlarını karşılayacak kaynaklara erişememesi durumunda hayati tehlikeyle karşı karşıya kalmasıdır. Bir toplumun gelişmişlik seviyesi arttıkça, giderek mutlak

yoksulluktan uzaklaşmaya başlanır ve bireyler mutlak yoksulluk sınırının üzerinde yaşamlarını idame ettirirler. Bu, küresel bir ölçüttür ve dünyanın her yerinde geçerlidir. Mutlak yoksulluğun ölçülmesi için “gıda yaklaşımı” ve “temel ihtiyaçlar yaklaşımı” baz alınmaktadır. Ülkelerdeki gelir seviyesi değiştikçe, mutlak yoksulluk sınırı da yeniden tanımlanır.

Mutlak yoksulluk, ülkelerarası yoksulluk karşılaştırmalarının yapılabilmesi ve küresel bir yoksulluk sınırı belirlenmesi için dikkate alınmaktadır. Bu sayede, asgari bir tüketim seviyesi belirlenerek yoksulluk sınırının altında kalan bireyler yoksul ya da aşırı yoksul olarak nitelendirilebilir (Aktan ve Vural, 2002).

b) Göreli Yoksulluk

Görelî yoksulluk, doğrudan gelir dağılımı ile ilişkilidir ve bireylerin gelir düzeylerinin düşük olması nedeniyle toplumdan sosyal açıdan soyutlanmaları olarak tanımlanabilir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde mutlak yoksulluk yaygınken, gelişmiş ülkelerde daha çok göreli yoksulluk görülmektedir. Burada hayati tehlike söz konusu değildir, birey beslenme ve barınma gibi asgari ihtiyaçlarını karşılayabilirken; eğitim, sağlık ve sosyo-kültürel gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalır. Görelî yoksulluk, yaşanan ülkedeki kişi başı gelirden artış ya da azalışa göre farklılık gösterir ve her ülkeye göre değişir. Bir toplumda kabul edilen yaşam standartlarına erişemeyen yoksul hane halkı, orta gelir sahibi bireylerin faydalandığı kaynaklara erişemeyecek, genel refah düzeyinin altında kalacak ve toplumdan soyutlanma söz konusu olacaktır. Bu da, toplumda kutuplaşma meydana getirerek toplumsal huzuru bozacaktır.

c) İnsani Yoksulluk

İnsani yoksulluk kavramı ilk olarak, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (UNDP) 1997 İnsani Gelişme Raporu’nda geçmiştir. Gelir yoksulluğundan farklı bir boyutta ele alınmaktadır. Çünkü gelir yoksulluğu ekonomik kategoridedir ve burada mutlak gelirin baz alınması söz konusudur. İnsani yoksullukta gelir boyutu ile değil, insani boyutla ilgilenilmiştir (Taş ve Özcan, 2012:425). İnsani yoksulluk, tahammül edilebilir ve sürdürülebilir bir yaşam için yeterli fırsatlara ve seçim hakkına sahip olmama durumudur. Eğitim kaynaklarına erişim yetersizliği, temel kapasiteden ve

yapabilirlikten yoksunluk, temiz içme suyuna ulaşamama, sağlık hizmetlerinden yoksunluk, kamusal-özel kaynaklara ulaşamama ve uzun bir yaşam sürmekten mahrum olma insani yoksulluğun boyutlarındandır. İnsani yoksulluğun ölçülmesinde, İnsani Yoksulluk İndeksi (Human Poverty Index-HPI) kullanılmıştır. HPI hesaplaması için şu kriterler göz önünde bulundurulmuştur, (<https://ekonomihukuk.com/buyume-kalkinma/yoksulluk-tanimlari-ve-endeksleri/>, 9 Ocak 2018’de erişildi) :

- 40 yaşın altındaki nüfusun %’si,
- Sağlık hizmetlerinden faydalanamayan nüfusun %’si,
- Okuma yazma bilmeyen nüfusun %’si,
- İçme suyuna erişemeyen nüfusun %’si,
- 5 yaşın altındaki ve yeterli besin alamayan çocuk nüfusunun %’si

UNDP İnsani Gelişme Raporu (2016)’da insani gelişmenin sürdürülebilir olması için dikkate alınması gereken politika önerileri şunlardır;

- Kapsayıcı büyümeye ulaşmanın hedeflenmesi,
- Kadınlara yönelik fırsatların artırılması, cinsiyet eşitliği ve kadının güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak,
- Yaşam boyu yetkinliklerin iyileştirilmesi,
- Kaynakların etkin dağılımını gerçekleştirerek insani gelişme önündeki engelleri ortadan kaldırmak,
- Olumlu eylem hareketlerinin desteklenmesi,
 - HIV/AIDS’li bireyler, eşcinseller ve diğer ötekileştirilmiş gruplar için ayrımcılığın beraberinde getirdiği olumsuz etkileri ortadan kaldırmak,
 - Salgın hastalıklar ve şoklara ilişkin gerekli tedbirlerin alınması,
 - Şiddet eylemlerine karşı önlemlerin alınması ve güvenliğin sağlanması,
 - İnsan esenliğinin korunması,
 - İklim değişikliğinin meydana getirdiği dengesizliklere yönelik iyileştirme çalışmalarının yapılması,
 - Sosyal korumayı güçlendirmek,
 - Ayrımcılığa uğrayan bireylerin korunması ve insan haklarını savunmak,

- Herkes için eşit adalet erişiminin sağlanması,
- Bireyler arasında ayrımcılık gözetmeksizin kapsayıcılığın sağlanması,
- Şeffaf olma ve hesap verebilirliğin göz önünde bulundurulması,
- Küresel ekonomi bazında reformlar gerçekleştirerek ekonomik politikaların geliştirilmesi ve istikrarın sağlanması,
- Mal, hizmet ve bilgi ticaretinde adil uygulamalar geliştirilmesi,
- Göç eden bireylere yönelik fırsatların artırılması için politikalar geliştirmek ve uyumlanma sürecine destek veren stratejilere yönelik çalışmalar yapmak,
- Çok taraflı kurumlarda şeffaflık ve hesap verilebilirliğin etkinliğinin artırılması için adalet ve meşruiyetin sağlanması yolunda çalışmalar yapmak,
- Yasadışı ekonomik faaliyetlerin tespitinin kolaylaştırılması için küresel vergi ve para yönetimini sağlamak,
- Ekonomik faaliyetlerin ulusal ve uluslararası düzeyde sürdürülebilir olmasına yönelik politikalar geliştirmek,
- Küreselleşmenin meydana getirdiği problemlerin etkisini azaltmak için finansal işbirliğini sağlamak,
- Her durumda insan güvenliğinin korunmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- Toplumun her kesiminden bireylerin oluşturduğu kapsayıcı bir sivil toplumun etkinliğini arttırmak,
- Toplumdan dışlanmış kesimleri tespit ederek bunun nedenleri ve olası sonuçları üzerinde çalışmalar yapmak, korunmasız ve ötekileştirilmiş insanların topluma entegre edilmesi için çözüm önerileri geliştirmek,
- Kapsayıcı uyumlanma politikaları geliştirmek,
- Cinsiyet eşitsizliğinin yol açtığı fırsat eşitsizliği ve yetkinliklerin tam kullanımının sağlanamaması yönlü engellerin kaldırılması,
- Sürdürülebilir bir kalkınmayı hedeflemek,
- Piyasaların küresel bağlamda işlerliğinin artırılmasına yönelik reformları gerçekleştirmek.

UNDP İnsani Gelişme Raporu (2016)'ya göre, 2015 İnsani Gelişmişlik Endeksi kapsamında 188 ülke arasında Norveç ilk sırada yer alırken, Türkiye “Yüksek İnsani Gelişme” kategorisinde 71. olmuştur.

d) Subjektif-Objektif Yoksulluk

Subjektif yaklaşımda, kişilerin tercihleri göz önünde bulundurulur. Objektif yaklaşımda ise, bireylerin yoksulluk darboğazından kurtulmaları için nelerin yapılması gerektiğiyle ilgili önceden belirlenmiş kıstaslar göz önünde bulundurulur (İbrişim, 2008:10). Bu kıstaslar; kalori miktarı, gelir ve tüketime yönelik harcamalar olmak üzere nesnel ölçütlerdir ve yoksulluk bu ölçütler baz alınarak hesaplanır (İncedal, 2013:23).

Subjektif yaklaşımın en büyük katkısı , bireylerin mutabık olacağı bir asgari yaşam düzeyinin belirlenmesi durumunda uzmanların değil, konuya en hakim bireylerin düşüncelerini baz almasıdır. Burada, bireyin kendini yoksul hissedip hissetmediği büyük önem taşır (Şenses, 2002; Aktaran:Gerşil ve Yeşilyurt, 2014).

e) Nöbetleşe Yoksulluk

Nöbetleşe yoksulluk, Türkiye’de kentleşme ve göç kavramları ile büyük önem kazanmıştır. Bu tür bir yoksulluk, araziler üzerindeki stratejilerden kaynaklı eşitsiz getiriler ve piyasadaki kaynakların etkinsiz dağılımı gibi nedenlerden dolayı oluşur. Güç dengesizlikleri ve çıkar çatışmaları bu yoksulluk türünün ortaya çıkmasında önemli rol oynar. Nöbetleşe yoksulluk, toplumda oluşan ve sürece yönelik dinamiklerin etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Yoksul bireylerin, kendilerinden sonra gelen diğer yoksul kesime mevcut şartlarını devretmeleriyle oluşur ve bu durum ilerleyen aşamalarda bir kısır döngü şeklinde devam eder. Bu yoksulluk anlayışında, yaşamlarını kentte sürdüren yoksul kesim, sahip oldukları taşınmazları, kendilerinden sonra gelen yoksul bireylere satar ya da kiralarlar. Böylece yoksulluk darboğazından çıkmış olup refah düzeylerini arttırmırlar. Diğer taraftan, kendi yaşam standartları yükselirken, yoksulluklarını diğer kesimlere devretmiş olurlar ve bu döngü bu şekilde devam eder (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009:79).

f) Çalışan Yoksulluğu

Çalışan yoksulluğunda, bireyin harcanabilir net geliri bakımından yoksul olması durumu söz konusudur. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler için çalışan yoksulluğu tanımlamasında farklı kıstaslar ele alınır. Gelişmekte olan ülkelerde mutlak yoksulluk baz alınırken, gelişmiş ülkelerde göreceli yoksulluk göz önünde bulundurulur (Erdoğan ve Kutlu, 2014:69).

Önceleri yoksulluk kavramı genel olarak, herhangi bir işi olmayan ve gelir elde etmeyenler için kullanılmıştır. 1970’li yılların sonrasında bazı Avrupa ülkelerinde çalışan yoksulluğu kavramı oluşmaya başlamıştır. Hatalı ekonomik politikalar, işsizliğin yüksek olması ve işsizlikle mücadele politikalarında yetersiz kalınması gibi nedenlerle “çalışan yoksulluğu” kavramı kullanılmıştır (Can, 2017:1117).

Türkiye’de çalışan yoksulluğuyla ilgili 2002-2009 dönemi Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri dikkate alınarak bazı göstergelere Tablo 1’de yer verilmiştir. Tablo 1’de hanehalkı fertlerinin işteki durumuna göre fert yoksulluk oranları hesaplanmış, işteki durum olarak ücretli, maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına ve ücretsiz aile işçisi grupları yer almıştır.

Tablo 1. Türkiye’de Hanehalkı Fertlerinin İşteki Durumuna Göre Yoksulluk Oranları, 2002-2004

İşteki Durum	Fert Yoksulluk Oranları							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İstihdamdaki Fertler	25,08	26,12	23,33	18,96	15,81	14,21	14,82	15,37
İşteki Durum								
Ücretli, Maaşlı	13,64	15,28	10,35	6,57	6,00	5,82	5,93	6,05
Yevmiyeli	45,01	43,09	37,52	32,12	28,63	26,71	28,56	26,86
Kendi Hesabına	29,91	32,38	30,48	26,22	22,06	22,89	24,10	22,49
Ücretsiz Aile İşçisi	35,33	38,51	38,73	34,52	31,98	28,58	32,03	29,58

Kaynak:TÜİK (Erişim:11.03.2018)

Tablo 1'e göre, 2002-2009 arasında çalışan yoksulluğunda genel anlamda bir azalış olduğu görülmektedir. Çalışan yoksulluğunun en yüksek olduğu grup yevmiyeliler olurken, yoksulluk oranında en az azalış gerçekleşen grup ise ücretsiz aile işçileridir.

International Labour Organization'ın (ILO) Dünya'da İstihdam ve Sosyal Görünüm:Eğilimler (2018) başlıklı raporuna göre, çalışan yoksulluğunun yükselen ülkelerde azalan bir eğilim sergilediği vurgulanarak olumlu bir tablo çizilmiştir. Çalışan aşırı yoksul sayısının 2018 yılında 176 milyona ulaşacağı ve bu sayının tüm çalışanların oranının %7,2'sine tekabül edeceği tahmin edilmektedir. Raporun başyazarı ekonomist Stefan Kühn'e göre, " *Gelişmekte olan ülkelerde, çalışan yoksulluğunu azaltmada kaydedilen ilerleme, işgücünün büyümesini karşılamada zayıf kalıyor. Çalışan aşırı yoksul sayısının önümüzdeki yıllarda 114 milyon üzerinde gerçekleşmesi, 2018 yılında tüm çalışanların %40'ını etkilemesi beklenmektedir*", (http://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_615726/lang-tr/index.htm, 10 Şubat 2018'de erişildi).

1.4. Yoksulluk Kavramına Teorik Yaklaşımlar

1.4.1. Yoksulluk Kısır Döngüsü (Ragnar Nurkse)

Bu teoriye göre, yoksulluk bir kısır döngü şeklinde sürekli kendini besleyen bir durumdur. Her ne yapılsa yapılsın, başlangıç noktasına dönmek kaçınılmazdır. Az gelişmiş ülkelerde düşük gelir sebebiyle tasarruflar düşer, bu da yatırımları azaltır (Bass, 2009). Bu döngüyü kırmak için, sermaye birikiminin etkinliğinin sağlanması, bu yolla yatırımların ve gelir seviyesinin artırılması gerekir (Yavuz, 2017:14).

Şekil 1. Ragnar Nurkse Yoksulluk Kısırdöngüsü aşamaları

Kaynak:https://www.google.com/search?q=nurkse+yoksulluk+k%C4%B1s%C4%B1r+d%C3%B6ng%C3%BCs%C3%BC&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjLD_gbDbAhVC3CwKHaUUBIAQ_AUICigB&biw=1366&bih=650#imgsrc=LozxSpaSI57f

1.4.2. Büyük İtiş Kuramı

Rosenstein-Rodan (1943), az gelişmiş ülkeler için yoksulluktan çıkış yolunun sanayileşme olduğunu ileri sürmüştür. Sanayileşmenin olumlu etkisi sayesinde, zengin-yoksul bölgeler arasındaki gelir dağılımı adaleti sağlanır. Bir ekonomide belirli sayıdaki sektörlerle değil, tüm sektörlerle eşanlı olarak yatırım yapılması gerekir. Bu anlayış, dengeli bir kalkınmada büyük itiş sağlayacaktır. Sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin sağlanması da eşanlı yatırımlarla gerçekleşebilecektir.

Gelişmekte olan ülkelerin kalkınabilmesi için, yatırımların önceden planlanması ve bölgeler arasında dengeli bir şekilde dağıtılması gerekir (Yılmaz, 2002:38). Gelişmekte olan ülkelerdeki piyasalarda kısıtlı kaynaklar nedeniyle ortaya çıkan engellerin aşılması için, dengeli büyüme politikalarının izlenmesi büyük önem taşımaktadır. Rodan'a göre, durağan az gelişmiş ülkelerin kendilerine yetebilecek düzeye gelmesi ve büyüme oranını artırması için dış yardımların da göz ardı edilmemesi gerekir. Yatırım eksikliği olan durağan ekonomiler, dış yardımların etkisiyle yatırımlarını artırarak büyüme evresine geçerler, (<http://www.ekodialog.com/konular/ekonomik-buyume-modelleri-teorileri.html>, 3 Mayıs 2018 tarihinde erişildi).

Rodan'ın Büyük İtiş Kuramının bileşenleri şunlardır;

- Emek Hareketi
- Göç
- Artan getiri kullanımı
- Dışsal ekonomiler
- Daha çok piyasa ekonomisine yer verme

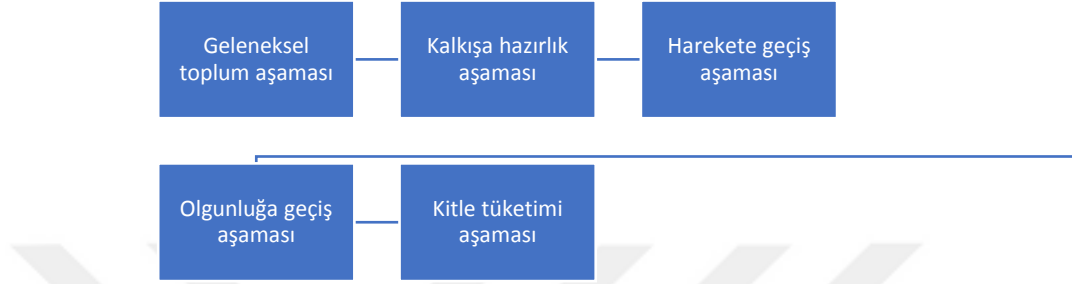
1.4.3. Dengesiz Büyüme Kuramları

Hirschman (1958)'a göre, belirli şartlarda ekonomik dengeden uzak politikalar izlemek, yatırımların aşağıya ve yukarıya yönelik hareket etmesini sağlayarak dışsal ekonomiler oluşturur ve kalkınmayı hızlandırır. Yoksul ülkelerde, belirli sektörlerle destek verilerek yaratılan dengesizliğin, ekonomik gelişme sürecinde hızlandırıcı bir etkisi olacaktır.

Az gelişmiş ekonomilerde başlangıçta belirlenen kısıtlı sayıdaki sektöre destek verilmesi ekonomide bir canlanma etkisi yaratır. Fakat bu durum eleştirilere yol açmıştır. İç piyasanın sınırlı olması ve mali kaynaklardaki yetersizlik bu duruma engeldir. Bu durumda kaynak ve çıktıların sistematik bir denge içinde tutulması olanaklı değildir (Manisalı, 1982:82). Streeten, yeniliklere ayak uydurabilecek sektörlerin belirlenmesi ve kaynak israfının önlenmesi için, belirli alanların gelişimine öncelik verilmesini ve ölçek ekonomilerinden faydalanılmasını önermektedir, (<https://ekonomihukuk.com/buyume-kalkinma/kalkinma-teorileri/>, 2 Şubat 2018 tarihinde erişildi).

1.4.4. Tarihsel Büyüme Aşamaları Kuramı

Rostow, ülkelerin endüstrileşme dönemi boyunca izledikleri aşamaları beş gruba ayırmıştır:

Şekil 2 W.W. Rostow’un Tarihsel Büyüme Aşamaları

Kaynak: <https://goo.gl/images/zQwpBj>

- Geleneksel toplum aşamasında, ekonomi tarım ağırlıklıdır ve büyüme değişmeyen bir trend izlemektedir. Gelir ve tasarruf çok düşüktür.
- Kalkışa hazırlık aşamasında, büyümenin gerçekleşmesi için belirli hazırlıklar yapılmaktadır ve modernleşme dönemine girilmiştir. Yatırım ve tasarruflar artmıştır.
- Harekete geçiş aşamasında, teknoloji en önemli itici güçtür. Sanayi canlanmış ve teknolojik yenilikler uygulanmaya başlanmıştır.
- Olgunluğa geçiş aşamasında, tasarrufların yatırımlara dönüşmesi hızlıdır. Gelirin büyük çoğunluğu yatırıma gider.
- Kitle tüketimi aşamasında, büyüme süreklilik sağlamıştır ve kişilerin sosyal refah ve güvenliğine verilen önem artmıştır.

1.4.5. “Amartya Sen” Yapabilirlikten Yoksunluk Yaklaşımı

Bu yaklaşımda yoksulluk, kabul edilebilir yaşam standartlarını elde edememe hali ve yapabilirlikten yoksunluk olarak tanımlanır. Yapabilirlik, bireylerin iyi olma durumu, çalışmak ve barınmak gibi faktörleri başarma özgürlüğünü temsil etmektedir. Yani bireyin refahı yapabilirlik-olabilirliklerine bağlıdır (Sen, 1992:109).

Yoksulluğu değerlendirmede sadece gelir düzeyi ölçütünün kullanılması bu kavramın çok boyutlu yapısına uygun değildir. Sen'in yapabilirlikten yoksunluk yaklaşımı üç ana faktöre dayalıdır (Yuncu, 2005:5-6).

-Yoksulluğun sebeplerinden biri düşük gelirdir, fakat bu yoksulluğun tek sebebi değildir.

-İçkin nitelikteki yoksunluklar, araçsal nitelik taşıyan yoksunluklardan daha önemlidir.

-Bireysel ve toplumsal etkenler gelir düzeyi düşüklüğü ve yapabilirlikten yoksunluk arasındaki bağlantıyı etkilemektedir.

Sen, hamile bir kadın ve engelli bir kişi örneğini vermiştir. Hamile kadının, hamile olmayan bir kadınla aynı yapabilirlik düzeyine erişmesi için daha çok kaynağa gereksinimi vardır. Aynı şekilde, engelli bir kişi, normal bir birey gibi yürüyebilmek için koltuk değneği vs gereksinim duyar. Bu durum da yapabilirliklere odaklanılması ve farklı ihtiyaçların göz önünde bulundurulması gereken bir anlayışın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Semerci, 2010:13).

1.4.6. İkili Yapı Kuramı

W.A. Lewis (1954)'e göre, ekonomide teknoloji yoğun ürünlerin üretildiği sanayi kesimi ve ilkel üretim tekniklerin kullanıldığı tarımsal kesim olmak üzere iki yapı söz konusudur ve bu ikilik yoksul ülkelerin kalkınması önünde bir engeldir. Tarımsal kesimde marjinal verimlilik sifıra yakındır ve gizli işsizlik mevcuttur. Ekonomik kalkınmanın gerçekleşebilmesi için de tasarruf birikiminin arttırılmasının yanında, sermaye birikiminin de eşzamanlı olarak arttırılması gerekir. Bu bağlamda, sanayi sektörü büyük önem taşır ve kalkınmanın boyutu bu sektöre bağlıdır, (http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/48278/kak%C4%B1knma_teorileri.pdf, 3 Şubat 2018 tarihinde erişildi).

Ekonomik büyüme arttıkça, tarım sektöründen sanayi sektörüne bir işgücü akımı gerçekleşecektir. Bu durum da, sanayide üretim ve gelirin artmasını sağlayacaktır. Tasarruf ve yatırımlar artarak yoksulluk darboğazından çıkış sağlanabilecektir. Sanayi sektörünün milli gelirdeki ağırlığı artacak ve bu da belirleyici olacaktır (Solmaz, 2008).

1.4.7. Toplumsal Dışlanma Yaklaşımı

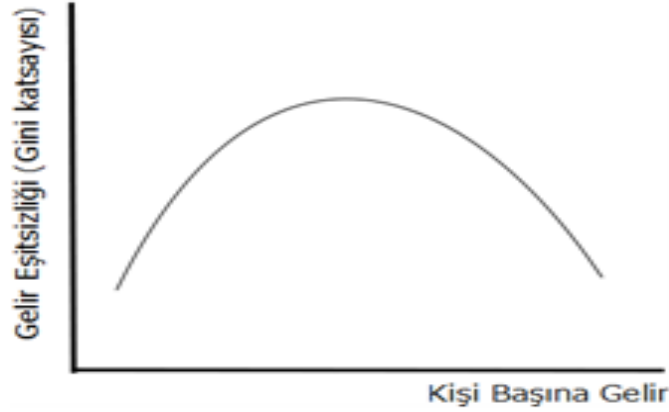
Bu yaklaşım, Fransa’da 1970 yıllarında ortaya çıkmıştır. Toplumsal dışlanma, iktisadi kaynaklara erişemeyen gruplar için söz konusudur. Bu gruplar, madde bağımlıları, suça sürüklenenler, engelliler ve yaşlılar gibi kesimlerden meydana gelir (Yuncu, 2005:10-11).

Toplumsal dışlanmada, bireyler ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerden dolayı kendilerini toplumdan kopuk hissederler. Böylece, toplumun da dışında kalan bireyler ve diğer kesimler arasında bir eşitsizlik oluşur. Toplumsal dışlanmanın bireyler üzerindeki etkisinin hafifletilebilmesi için de etkin sosyal politikaların işlerlik kazanması gerekir. (Şahin, 2009:13-14)

Toplumsal dışlanma, Türkiye’de yoksullukla iç içe geçmiştir. 90’lı yıllardaki göç hareketleri toplumsal dışlanmanın artmasına neden olmuştur. Diğer ülkeler de bu kavramdan ekonomik gelişmişlik ve uyguladıkları politikaların niteliğine göre etkilenmektedir. Bu bakımdan, toplumsal dışlanmışlıkla mücadele edebilmek için sosyal politikaların etkin şekilde yürütülmesi gerekir. Aynı zamanda, toplumsal dışlanmanın yoksulluktan daha kapsamlı bir kavram olduğunu da kabul etmek; dışarıda kalan bireylerin topluma yeniden katılımını sağlamak ve toplumsal dışlanmışlıkla mücadele etmek gerekir. (Şahin, 2009:15)

1.4.8. Kuznets Ters U Eğrisi, Büyüme ve Yoksulluk

Kuznets (1955)’e göre, sanayileşmekte olan ülkelerde başlangıçta hem ekonomik büyümenin hem de gelir dağılımı adaletsizliğinin artacağı, daha sonra adaletsizliğin ters U şeklinde bir seyir izleyerek tepe noktasına ulaşp düşeceği varsayılmaktadır. Bu durumun başlıca nedeni, yatırım yapan ekonomik birimlerin kar elde ederek ve zenginleşmeleri; kalkınma sağlandıktan sonra işgücü kalitesindeki artış yoluyla işçilerin gelirlerinin artması ve bu yolla gelir dağılımında eşitsizliğin ortadan kalkmasıdır.

Grafik 1. Kuznets Eğrisi

Kaynak: <http://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/4731>

Kuznets'in hipoteziyle paralel yönde sonuçlar veren çalışmalar mevcuttur. Fakat literatürde bu teorinin iyimser bir bakış açısı taşıdığıyla ilgili eleştiriler de yer almaktadır. Akıncı ve Akıncı (2016), *“iyimser bakış açısının aksine; bilgi ve işlem maliyetleri ile beşeri sermaye yetersizliğinden kaynaklanan sermaye piyasası başarısızlıklarının, belli bir birikim ve güvenilirlik düzeyine erişememiş olan yoksul sınıfı olumsuz yönde etkileyeceğini vurgulayan Galor ve Zeira (1993), Banerjee ve Newman (1993), Aghion ve Bolton (1997), Rajan ve Zingales (2003) ve Galor ve Moav (2004), özellikle kredi piyasalarındaki sınırlandırmaların sermayenin dağılım etkinliğini azaltacağını ve mali fonların yoksul kesime yönlendirilemeyeceğini belirterek, iki sınıf arasındaki gelir eşitsizliğinin şiddetleneyeceğini ifade etmişlerdir.”*.

Yatırımcılar, ucuz maliyetli işgücü sayesinde karlarını maksimize ederler; fakat bir süre sonra süreç tersine döner ve işçi ücretleri verimlilikten fazla artar. Yatırımcılar istedikleri karı elde edememeye başlar ve bu yüzden belli bir seviyede o ülkede üretim durur ve işgücünün daha ucuz olduğu bir başka ülkeye kayar. Bu durumun oluşmasındaki ana unsur da küreselleşmedir; ancak Kuznets'in hipotezi bunu gözardı etmektedir. Kar oranlarında dramatik bir düşüş gerçekleşmez fakat, işçi ücretlerinde ters U hipotezini destekleyecek şekilde bir artış olmaz. Örneğin, Apple ucuz işçilik nedeniyle üretim yeri olarak Çin'e yönelmiştir. Ancak bu ülkedeki gelişmeler, işçi ücretlerinde verimliliğe oranla daha fazla bir artışa neden olmuştur. Böylece, Apple bunun kar oranlarını düşürdüğünü göz önünde bulundurarak, daha ucuz işgücü arayışı

nedeniyle Hindistan’da üretim yapmaya başlamıştır, (zemah.blogspot.com.tr, 3 Mart 2018 tarihinde erişildi).

1.5. Yoksulluğun Ölçülmesi

Yoksulluğun ölçümünde çeşitli endeksler ve yöntemler kullanılmaktadır. Bunlar sayesinde ekonominin ne durumda olduğu ve nasıl politikalar üretilmesi gerektiği daha açık görülmektedir.

1.5.1 Kafa Sayım Oranı (Yoksulluk Oranı)

Kafa Sayım Oranı (Headcount Ratio), yoksulluk sınırının altında kalan bireylerin toplam nüfusa oranlanmasıyla elde edilir.

Q= yoksulluk sınırının altında kalan toplam kişi sayısı

N= toplam nüfus

H= kafa sayısı oranı

Kafa sayım oranı, $\alpha=0$ verilerek hesaplanmaktadır (Yavuzkanat, 2013:18).

$$P_o(y,z)=\frac{1}{N} \sum_{y_i < z} \left(\frac{z-y_i}{z} \right)^{\alpha} = H = \frac{Q}{N} \quad (1)$$

Yoksulluğun değerlendirilmesinde en çok tercih edilen ölçümlerden biridir. Kafa sayım oranı, yoksulluğun ne boyutta olduğu hakkında bilgi sağlamaz. Sadece, yoksulların nüfusun ne kadarlık bir kısmına denk geldiğini belirtir ve yoksulluğun derinliğine ilişkin bilgileri gözardı eder (Foster, 1998; Aktaran:Özcan, 2016).

1.5.2. Yoksulluk Açığı Endeksi

Gelir açığına dayanan bir ölçüm yöntemidir ve gelir açığı ile kafa sayısı endeksinin çarpımından oluşur. Yoksul kişi sayısını gözardı eder ve gelirin yoksullar arasındaki dağılımı hakkında da bilgi vermez. Gelir transferi dikkate alındığında, kafa sayım oranının ve gelir açığı oranının eksikleri nedeniyle farklı ölçüm yöntemleri arayışı ile gelir dağılımını dikkate alan ölçütler geliştirilmiştir (Aktan ve Vural, 2002)

1.5.3. Sen Endeksi

Sen endeksi, kafa sayısı oranı, gelir açığı oranı ve Gini katsayısı dikkate alınarak hesaplanır. Yoksulluğun durumu hakkında diğer ölçütlere göre daha sağlıklı bir bilgi sunar. Öte yandan, yoksul bireylerin sayısını, yoksulluğun derecesini ve gelir dağılımı arasındaki değişimleri de göz önünde bulundurur.

$$Ps=Hx[1+(1-I)xG] \quad (2)$$

Ps:Sen endeksi

H:Yoksul birey oranı

I:Yoksulluk açığı oranı

G:Yoksullar arasındaki gelir dağılımına yönelik gini katsayısını belirtmektedir.

Sen Endeksi, 0 ve 1 arasında bir değer alır.Endeks değer 1'e eşit olduğunda tam eşitsizliği; 0 olduğunda tam eşitlik durumunu temsil eder, (content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/50975/48047/gelir_dağılımı_bölüm10.docx, 2 Şubat 2018 tarihinde erişildi).

1.5.4. FGT (Foster, Greer ve Thorbecke) Endeksi

FGT endeksi hesaplanırken, yoksulluk çeşitli ölçütlere ayrıştırılır. Endekste, grubun yoksulluk kıstası gruptaki kişilerin yoksulluk kıstasının ağırlıklandırılmış ortalamasıdır. Bir bireyin yoksulluk ölçümündeki rolü, sadece kendi geliri ve yoksulluk sınırı arasındaki uzaklığa bağlıdır (Foster, Greer ve Thorbecke, 1984:761-766).

$$FGT = \sum_{i=1}^q \frac{1}{n} \left(\frac{z - y_i}{z} \right)^a \quad (3)$$

n=hanehalkı toplamı

z=yoksulluk sınırı

q=geliri yoksulluk sınırının altında olan birey sayısı

yi=yoksulluk sınırı altında olan hanehalkının tahmini geliri temsil eder.

Formülde yer alan “ α ” 1’den büyük değer aldığında, gelirin yoksulluk kıstasındaki rolü artmaktadır.

1.5.5. Leyden Yoksulluk Sınırı

Bu yöntem, bireylerin kendi aldıkları kararlarına yönelik bir yaklaşım olup, elde ettikleri gelir düzeyine göre refah düzeylerini çok kötü, kötü, yetersiz, yeterli, iyi ve çok iyi şeklinde tanımlama anlayışına sahiptir. Böylece, gelire yönelik fayda fonksiyonu da elde edilmektedir (Erdoğan, 2002:9).

1.5.6. Harcamaların Besin Gruplarına Ayrıştırılması Yöntemi

Hanelerin harcama düzeyleri, yoksulluk sınırını belirlemektedir. Hanelerin değişkenlik gösteren yaş, meslek ve cinsiyet kriterleri baz alınarak günlük kalori ve besin ihtiyacı düzeyi hesaplanmaktadır. Belirlenen düzeyin altında hanehalkları yoksul olarak sınıflandırılmaktadır (Erdoğan, 2002:9).

1.6. Yoksulluk Kavramının Sosyo-Ekonomik Boyutu

1.6.1. Açlık ve Yoksulluk Sınırı

Açlık sınırı, dört kişilik bir ailenin asgari gıda gereksinimleri için yaptığı minimum harcamadır. Yoksulluk sınırı ise, yine dört kişilik bir ailenin zorunlu giderinin minimum ne kadar düzeyde olması gerektiğini belirleyen bir değerdir. Bu hesaplamaya, kira, sağlık, ulaşım masrafları, su ve elektrik harcamaları, eğitim-öğretim, giyim, iletişim ve sosyo-kültürel etkinlikler için yapılan harcama büyüklükleri dahildir.

Açlık sınırı hesaplanırken, bir ailenin hayatını sürdürebilmesi için tüketeceği gıdalardan alması gereken asgari kalori miktarını minimum giderle karşılayabileceği durum göz önünde bulundurulur. Yoksulluk sınırı hesaplamasında ise, yoksul ya da aşırı yoksul ailelerin gıda dışında gerçekleştirmiş olduğu giderlerin ortalaması dikkate alınır. Bu giderler, gereksinim farklılıklarından dolayı her aileye göre değişkenlik gösterir.

Türk-İş Haber Bülteni (2018)’e göre, şubat 2018 itibarıyla, dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 1.637.-TL, yoksulluk sınırı ise, 5.331.-TL’dir.

Türkiye’de dört kişilik bir ailenin açlık ve yoksulluk sınırlarıyla ilgili 2017 Şubat-Aralık ve 2018 Ocak-Şubat’a ait Türk-İş verileri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Dört Kişilik Bir Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırları (TL/AY)

	Şubat 2017	Aralık 2017	Ocak 2018	Şubat 2018
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	419,99	445,58	447,75	452,95
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	345,39	368,86	370,29	374,91
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	445,02	476,69	478,38	483,33
4-6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	291,97	317,01	319,06	324,41
Açlık Sınırı	1.502,38	1,608,13	1,615,49	1,636,59
Yoksulluk Sınırı	4.893,74	5.238,22	5.262,18	5.330,93

Kaynak:Türk-İş 2018 Şubat Haber Bülteni (Erişim Tarihi:11.03.2018)

Tablo 2’de dört kişilik bir ailenin açlık ve yoksulluk sınırlarına ilişkin değerler verilmiş; yetişkin erkek gıda harcaması, yetişkin kadın gıda harcaması, 15-19 yaş grubu çocuk gıda harcaması ve 4-6 yaş grubu çocuk gıda harcaması kalemleri yer almıştır. 2018 yılı Şubat ayında bir önceki yılın aynı ayına göre; yetişkin erkek gıda harcamasında 32,96 TL, yetişkin kadın gıda harcamasında 29,52 TL, 15-19 yaş grubu çocuk gıda harcamasında 38,31 TL ve 4-6 yaş grubu çocuk gıda harcamasında 32,44 TL artış gerçekleşmiştir. En fazla artış ise, 15-19 yaş grubu çocuk gıda harcamalarında olmuştur.

Tablo 2’de yer alan verilere göre; dört kişilik bir ailenin hayatta kalabilmesi için minimum harcama tutarı (açlık sınırı), 2018 yılı Şubat ayında bir önceki yılın aynı ayına göre 134 TL artış göstermiştir. Diğer taraftan, dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı ise 2018 Şubat ayında bir önceki yılın aynı ayına göre 437 TL artmıştır. Uygulanan dengesiz fiyat artışları sebebiyle, aile bütçesi bu tür temel harcamaları karşılamakta yetersiz kalmıştır.

Söz konusu bültene göre, 2018 yılı Şubat ayı itibariyle gıda harcaması değişim oranı hesaplamalarında dikkate alınan besinlerin fiyat artışları da şöyle gerçekleşmiştir;

Tablo 3 2018 Yılı Şubat Ayında Fiyatları Değişen ya da Değişmeyen Gıdalar

Fiyatı Artanlar	Fiyatı Değişmeyenler	Fiyatı Azalanlar
-Süt -Peynir -Balık (İstavrit ve Hamsi) -Yumurta -Tereyağı -Ayçiçekyağı -Siyah ve yeşil zeytin -Pekmez	-Yoğurt -Kuşbaşı Et -Sakatat (Dana ciğeri hariç) -Tavuk -Bakliyat Ürünleri (kuru fasulye,kırmızı-yeşil mercimek, nohut, barbunya) -Yaş sebze ve meyve -Ekmek, pirinç, un, makarna ve irmik -Margarin -Zeytinyağı -Yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık, ayçekirdeği vb.) -Baharat (kimyon, nane, karabiber vb.) -Bal, reçel, şeker ve tuz -Çay, ıhlamur ve salça	-Kıyma Et (et ithalatından dolayı)

Kaynak:Türk-İş 2018 Şubat Haber Bülteni'nden elde edilen verilere göre yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ülkemizde ve dünyada birçok kişi açlık sorunuyla karşı karşıya iken, gıda israfı verileri de dikkat çekici boyuttadır. İsrafi Önleme Vakfı verilerine göre, Türkiye’de yıllık 214 milyar TL’lik gıda israfı yapılmaktadır. Bu durum dünya genelinde 800 milyar doları bulmaktadır. Türkiye’de her gün 4,9 milyon adet ekmek çöpe atılırken; bu rakam yılda 1.7 milyar adete çıkmaktadır. İsfaf edilen meyve ve sebze miktarı ise yıllık 18 milyon tondur. Lüks oteller ve restaurantlarda çok daha fazla gıdanın israf edildiği de vurgulanmaktadır. Açık büfe hizmeti veren yerlerde yenebilecek durumdaki gıdaların çoğu tüketilmeden çöpe atılmaktadır, (<http://www.bik.gov.tr/214-milyar-lira-israf-yuzunden-cope-gidiyor/>, 6 Mayıs 2018 tarihinde erişildi).

İnsanların gıda israfına karşı bilinçlendirilmesi konusunda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Fransa’da satışı gerçekleşmeyen ya da son kullanma tarihi geçen yiyeceklerin çöpe atılması yasaklanmıştır. Bunun yerine, bu gıdalar ya yoksul kişilere

hibe edilmekte ya da yeniden değerlendirme işlemine tabi tutulmaktadır. Ülkemizde ise, gıdaların çabuk bozulmasını engelleyen bir nanoteknolojik ürün geliştirilmiştir. Sabancı Üniversitesi Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi'nden bir grup bilim insanı, gıda israfının etkisini azaltmak için besinlerde çürümeyi engelleyen bir ambalaj filmi geliştirmişler ve bu sayede gıda üzerinde etilen birikimini önleyerek bakteri oluşumunu durdurmayı hedeflemişlerdir. Böylece, gıdaların tüketim ömrü uzatılmış, kısa sürede tüketilemeyen gıdaların da çöpe atılmasının önüne geçilmiş olacaktır. Bu çalışma ilk kez 2017'de Food Bioprocess Technology'de tanıtılmış ve diğer ülkelerin de dikkatini çekmiştir, (<https://www.cnnturk.com/ekonomi/dunya-gida-israfina-karsi-turk-cozumunu-konusuyor>, 3 Nisan 2018 tarihinde erişildi).

1.6.2. Yoksulluk Tuzağı

Yoksulluk tuzağı, sosyal yardım politikalarının uygulandığı ülkelerde, yoksul kesimin iş bulmasından sonra aldıkları yardımların kesilmesi durumunda, gelir düzeylerinin daha önceki düzeyine geri dönmesi ya da daha da kötüye gitmesi durumudur ve bu bir kısırdöngü halini alır, (www.tdk.gov.tr, 2 Şubat 2018 tarihinde erişildi). Bu da bireyin çalışması durumunda caydırıcı bir rol oynamaktadır.

Teoride, yoksulluk tuzağındaki ülkelerin, Resmi Kalkınma Yardımı (Official Development Assistance-ODA) gibi dış yardımlarla finanse edilmiş politikalardan yararlanarak kalkınmanın önündeki engellerin kaldırılması ve büyük bir itiş etkisiyle iyileşmenin sağlanması hedeflenir. Fakat dış yardımların yoksulluk tuzağının etkisini gidereceği yönündeki görüşler tartışmalıdır. Aslında dış yardım, gelişmekte olan ülkeleri gelişmiş ülkelere bağımlı hale getirmektedir. Bu döngü, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki güç ilişkilerinin dengelenmesi sonucunda işlerlik kazanabilir ve böylece dış yardım yoksulluk tuzağının etkisini kırabilir (Karagöz, 2010:2-12).

Kronik Yoksulluk Raporu (The Chronic Poverty Report) (2009)'a göre, kronik yoksulluk tuzaklarının kaynakları sosyal dışlanmışlık, sınırlandırılmış vatandaşlık, güvensizlik ve yetersiz sağlık koşulları, kurucu yasal ve kurumsal faktörlerin bireylere sosyo-ekonomik fırsat eşitliği yaratmadaki yetersizliği, gelir eşitsizliği, mekansal dezavantajlar ve yetersiz iş olanaklarıdır. Aynı raporda kronik yoksulluk tuzaklarından kurtulmak için, sosyal ayrımcılığa karşı çalışmalar yapılması, sosyal koruma

imkanlarının arttırılması, etkin kent ve göç politikalarının üretilmesi, kamu hizmetlerine her bireyin eşit şartlarda ulaşmasının sağlanması gibi öneriler geliştirilmiştir.

Türkiye’de yoksulluk tuzağının belirleyenlerine bakıldığında, eğitime yönelik izlenen hatalı politikalar, tarım arazilerinin eşitsiz dağılımı, ekonomi politikalarının etkinsizliği ve terör faaliyetleri büyük rol oynamaktadır. Türkiye’de yoksullukla ilgili önerilerin sürdürülebilir bir başarı elde etmemesi, kısa vadeye yönelik olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden, yoksulluğun etkisini azaltıcı tedbirlerin uzun vadeye entegre edilerek uygulanması önem taşımaktadır (Bilen ve Çalışır, 2013:323-341).

1.6.3. Yoksulluk Kültürü

Oscar Lewis tarafından 1960 yılında literatüre kazandırılan yoksulluk kültürü kavramında, kuşaklararası aktarılan bir anlayış olduğu vurgulanmıştır. Bu kültüre mensup olan kişiler kendilerini alt sınıftan kabul ederler ve gününbirlik yaşamayı tercih ederler. Aile bağlarının temeli zayıftır. Apolitik olarak yaşamlarına devam ederler ve herhangi bir oluşuma katılmazlar. Çocuklar yoksulluk kültürünü alarak bu durumu kabullenirler ve kendilerini geliştirme eğilimi içinde olmazlar (Theories of Poverty: The Culture of Poverty, Blacksacademy.net, 2002; Aktaran: Dönmez, 2010:13)

Yoksulluk kültüründe ve yoksullara yönelik bakış açısı genel olarak olumsuzdur. Bu durumda, yoksulluk kültürünü benimsemiş bireylerin karakter özelliklerinin tam oturmadığı, ve geleceği düşünmeksizin günü kurtarmayı istemeleri büyük rol oynar. Erkek egemenliği de yaygın olarak kabul görmüştür. Hatta bu kültüre dahil olan kişilerin çeşitli psikolojik rahatsızlıklar taşıdıkları fakat bunları önemsemedikleri ve entellektüellik düzeylerinin de oldukça düşük olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu kişiler, çevreyi sınırlı algıyla değerlendirdiklerinden, etrafta olan bitenle çok fazla ilgilenmezler ve sınıf bilincine sahip değildirler

(Özdoğan, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex1423938567.pdf>, 2 Şubat 2018 tarihinde erişildi).

1.6.4. Sosyal Yardımlar

Sosyal yardım, yoksul kişilerin insan onuruna yakışır şekilde ve toplumdan dışlanmasını engellemek esaslı olarak yaşamlarını idame ettirebilmelerini sağlayan desteklerdir. Devletler yoksulların daha kaliteli bir yaşam sürmeleri ve toplumla uyum içinde olmaları için sosyal yardım politikaları uygulamaktadır. Bu sebeple, sosyal yardımlar bir tür sosyal sorumluluk olarak da değerlendirilebilir. Yardıma muhtaç kişilerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri ve sağlıklı bireyler olarak topluma katılmaları için, sosyal yardımlar hayati önem taşımaktadır. Ayrıca, özellikle acilen karşılanması gereken ihtiyaçları baz alan mutlak yoksulluktan dolayı sıkıntı çeken bireylerin asgari yaşam gerekliliklerini karşılayabilmek adına, bu yardımların kısa vadede etkisi önemli olmaktadır (Öğülmüş, 2011:84-85).

Günümüzde, gelişmiş ülkelerde de yoksulluk söz konusudur. Bu ülkelerde etkin bir sosyal devlet anlayışı yerleştiğinden, sosyal politika araçları problemlerin kaynağına yönelik doğru bir şekilde kullanılmakta ve yoksulluğun etkisi azaltılmaktadır. Muhtaç bireyler, asgari bir düzeyde ihtiyaçlarını giderebilmekte ve yoksulluğun olumsuz etkilerine daha az maruz kalmaktadır (Altay, 2005:164).

Sosyal yardımlar, ayni ve nakdi olarak ele alınmaktadır. Bu yardımlar barınma, doğum, eğitim, aile,sağlık, gıda, engelli yardımı, muhtaç aylığı, burslar ve nakit yerine geçebilen alışveriş çekleri ile ön ödemeli veya taksitli kartlar olmak üzere çeşitli kalemlere ayrılmaktadır.

TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri (2016)'ya göre, sosyal koruma harcaması bir önceki yıla göre %19,5 oranında artmış ve 334 milyar 751 milyon TL olmuştur.Harcamaların tamamına yakını sosyal koruma yardımları olmuş ve en büyük payı emekli/yaşlılara yapılan harcamalar almıştır.

Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamalarının GSYİH’ye oranıyla ilgili 2015-2016 dönemi TÜİK verileri dikkate alınarak bazı göstergelere Tablo 4’te yer verilmiştir

Tablo 4. Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamalarının GSYİH’ye oranı (%) , 2015-2016

	2015	2016
Sosyal koruma harcamaları toplamı	12,0	12,8
İdari masraf ve diğer harcamalar	0,2	0,2
Sosyal koruma yardımları toplamı	11,8	12,6
Hastalık/sağlık bakımı	3,4	3,5
Engelli/malül	0,4	0,5
Emekli/yaşlı	5,7	6,2
Dul/yetim	1,4	1,5
Aile/çocuk	0,4	0,4
İşsizlik	0,2	0,3
Sosyal dışlanma b.y.s	0,2	0,2

Kaynak:TÜİK (Erişim tarihi:18.03.2018)

GSYİH paylarına baktığımızda, 2016 yılında sosyal koruma harcamaları GSYİH’de %12,8’dir. Sosyal koruma yardımları ise bu oranın %12,6’dır. Yine emekli ve yaşlılara yapılan harcamalar en büyük payı almıştır.

TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri (2016)’ya göre, yapılan nakdi yardımlar sosyal koruma yardımlarının %67,8’ini oluşturmaktadır. Aynı zamanda, sosyal koruma bazında maaş elde eden birey sayısı ise 12 milyon 829 bin kişidir. Sosyal korumaya bağlı olarak maaş alan kişi sayısı bir önceki yıla göre %2,3 artmış, 2016’da 12 milyon 829 bin kişi olmuştur. Emekli, yaşlı, dul ve yetim maaşı alan kişi sayısında 285 bin kişilik bir artış olmuş ve bu toplam 2016’da 11 milyon 992 bin kişiye ulaşmıştır.

1.6.5. Psikolojik Boyut

Yoksulluğun insan psikolojisi üzerinde tahrip edici etkilerinin olduğu yapılan araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır. Özellikle, kadın, çocuk ve yaşlılar genelindeki yıkıcı etkileri daha fazladır. Bu sebepten dolayı, yoksulluk içindeki bireylerin bu etkilere karşı bilinçlendirilmesi, ortaya çıkan psikiyatrik vakaların sonuçlarının analiz edilip değerlendirilmesi gerekmektedir. Sonuçlara göre, mevcut durumda neler yapılması ve gelecekte de ortaya çıkabilecek vaka artışlarının önlenmesinde hangi uygulamalara ağırlık verilmesi gerektiği üzerinde durulmalıdır. Yoksul bireylerde görülen psikiyatrik rahatsızlıklardan en önemlilerinden biri somatoform (konversiyon) bozukluğudur. Literatürde, konversiyon bozukluğunun yoksul bireylerde diğerlerine göre daha fazla görüldüğü ifade dılmıştır. Şizofreni de sosyo-ekonomik düzeyi düşük bireylerde diğerlerine göre 8 kat fazla oluşmaktadır. Ailenin sosyal sınıfının düşük olması, annenin yeterli vitamin ve mineral alamaması temel nedenlerdendir. Yoksulluk, depresyon sürecinin gelişmesinde de önemli ölçüde etkilidir. Depresyonun, düşük sosyo-ekonomik sınıfta bulunan bireylerde daha çok görüldüğü de önemli bulgular arasındadır (Taşdemir, 2014:81-83).

1.6.6. Yoksulluk ve Suç İlişkisi

Yoksulluk ve suç arasındaki ilişki ele alındığında, genellikle yoksulluğun suça sürüklenmede belirleyici bir faktör olduğu kabul edilmektedir. Bu ilişki, zamana ve toplumlara göre de değişkenlik göstermektedir. Örneğin; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde suçun yapısı farklılık gösterir. Aynı zamanda, yoksulluk ve suçun birbirini beslediği de unutulmamalıdır. Yoksul kesimin, toplumun kabul ettiği kuralları ihlal etme eğiliminin de oldukça fazla olduğu görülmektedir (Açıkgöz, 2015:262:263).

Suçun yapısı ve nedenleriyle ilgili araştırmalar yürüten toplum bilimciler ve ekonomistler yoksulluğun suça karışma üzerinde önemli etkileri olduğunu tespit etmişlerdir. Yoksulluk darboğazındaki bireyler, sadece belli mekanlara girebildikleri ve toplum tarafından dışlandıkları için yasa dışı eylemlerini de arttırarak ihtiyaçlarını karşılamak için suç işlemektedirler. Suçun işlenmesinde yoksulluğun yanında; yaş, eğitim durumu, hane geliri, hukuksal statü ve meslek grubu gibi faktörler de etkili olmaktadır (Fırat, 2015:218-222).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YOKSULLUĞUN BOYUTU VE YOKSULLUĞUN AZALTILMASINA YÖNELİK POLİTİKALAR

2.1. Türkiye’de Yoksulluğa Genel Bakış

Yoksulluk, dünyanın hemen her ülkesinde olduğu gibi, Türkiye’de de önemli bir sorundur. Ülkemiz, gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkeler grubundadır. Bu sorun, ekonomik kalkınmanın önemli bir engelidir. Gelir dağılımı eşitsizliği, yanlış ve eksik uygulanan politikalar gibi nedenlerden dolayı yoksulluğun şiddeti artmaktadır. Türkiye, 1950’li yıllarda başlayan ekonomik gelişme sürecinde, toplumsal refahın artması ile gelişmelere ayak uyduramamış ve olumsuz doğa koşulları, orantısız göç, tarımda meydana gelen talep yetersizliğinden dolayı yoksulluk darboğazına girilmiştir (Dönmez, 2010:22). 1990’lı yılların başında krizlerden dolayı ekonomi oldukça olumsuz etkilenmiştir. Gelir dağılımı oldukça adaletsiz boyuta gelmiş ve yoksulluk derin bir boyut kazanmıştır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011:68).

1994 ekonomik krizi ile de fiyatlarda %125’lik bir artış gerçekleşirken, milli gelir de %6 oranında azalmıştır. 2001 kriziyle de Türk lirası değer kaybetmiş ve ekonomik istikrarsızlık derinleşmiştir (Gürses, 2007:62). Tüm bu gelişmeler, Türkiye’nin yoksulluk profiline derinlik kazandırmış ve gelir dağılımı dengesinin bozulmasına neden olmuştur.

Türkiye’de yoksulluk oranı ve yoksul sayısı ile ilgili 2006-2016 dönemi TÜİK verileri dikkate alınarak bazı göstergelere Tablo 5’te yer verilmiştir. Yoksulluk oranı hesaplaması, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre hesaplanmıştır.

Tablo 5. Türkiye’de Eşdeğer hanehalkı kullanılabılır fert gelirine göre hesaplanan oranlar ve katsayı

Yıllar	Yoksulluk oranı (%)	Yoksul sayısı (bin kişi)	P80/P20 Oranı	Gini Katsayısı
2006	25,4	17,165	9,6	0,430
2007	23,4	16,053	8,1	0,410
2008	24,1	16,714	8,1	0,410
2009	24,3	17,123	8,5	0,420
2010	23,8	16,963	7,9	0,400
2011	22,9	16,569	8,0	0,400
2012	22,7	16,741	8,0	0,400
2013	22,4	16,706	7,7	0,400
2014	21,8	16,501	7,4	0,391
2015	21,9	16,706	7,6	0,397
2016	21,2	16,328	7,7	0,404

Kaynak:TÜİK Erişim tarihi:15.03.2018

Türkiye’de son 11 yıllık yoksulluk verileri incelendiğinde, yoksulluk oranının azalma eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılabılır. 2006 yılında %25.4 ile en yüksek seviyesine ulaşan yoksulluk oranı, 2016’da %21.2’ye gerilemiştir. 2006 yılı, yoksul kişi sayısına göre 17.165 ile ilk sıradadır. Bu sayı, 2016’da 16.328’e gerilemiştir.

2.1.1 P80/P20 Oranı

P80/P20 oranı, en yüksek gelir elde eden %20’lik grubun geliriyle, en düşük gelir elde eden %20’lik grubun geliri arasında kaç kat fark olduğunu gösterir. Bu oran, gelir dağılımında adalet olup olmadığını değerlendirmenin en büyük göstergelerinden biridir, (<http://www.mahfiegilmez.com/2017/09/ggelir-daglm-bozulmaya-devam-ediyor.html?m=1>, 6 Mayıs 2018 tarihinde erişildi).

Türkiye’de P80/P20 oranlarının yer verildiği Tablo 5’e göre; gelir dağılımındaki adaletsizliğin en yüksek olduğu yıl 9,6 kat ile 2006 iken, bu oran 2014’e kadar iyileşme

göstermiş ve 7,4 kata kadar gerilemiştir. 2015-2016 döneminde ise, gelir dağılımı adaleti tekrar bozulmuş ve 2016’da 7,7 kata yükselmiştir.

2.1.2 Gini Katsayısı

Gelirin, bireyler arasında nasıl paylaşıldığını gösteren araçlardan biri de Gini katsayısıdır. İstatistikçi ve sosyolog Corrado Gini tarafından geliştirilmiştir. Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değerler alır. Değer 1’e yaklaştıkça gelir dağılımında eşitsizliğin arttığı görülmektedir. Gini katsayısının 0 olduğu durum tam adaleti temsil eder. Bu durumda, milli gelir bir ülkedeki her vatandaşa eşit olarak dağılmaktadır. Gini katsayısı 1 olduğunda ise, tam eşitsizlik söz konusudur ve bir ülkedeki milli gelirin tümünü yalnızca bir kişi alıyor demektir.

Türkiye’nin Gini katsayısı verilerinin yer aldığı Tablo 5’e göre, gelir dağılımının en adaletli olduğu yıl 0,391 ile 2014 iken, adaletsizliğin en çok olduğu yıl ise 0,430 ile 2006 olmuştur. 2015 yılına kadar gelir dağılımı adaletinde iyileşme görülürken, bu durum 2016 yılında bozulmuştur. Gini katsayısı 2015 yılında 0,397 iken, 2016 yılına gelindiğinde bu oran 1’e daha çok yaklaşarak 0,404 olmuştur ve gelir dağılımı daha adaletsiz hale gelmiştir.

Diğer taraftan, Tük Gelir ve Yaşam Koşulları araştırması (2016)’ya göre, medyan gelirin %60’ı alınarak yapılan hesaplamada, yoksulluk sınırı 2015’e göre 0,7 birim azalmış ve %21,2 olarak belirlenmiştir. Burada, nüfusun %21,2 lik bir kısmının yoksulluk sınırı altında kaldığı söylenebilir (Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirine göre değerlendirme yapılmıştır).

Eğitim durumu dikkate alındığında, okur-yazar olmayanların %26,2’si, herhangi bir okuldan mezun olmayanların %24,1’i ve yükseköğretim mezunlarının %1,7’sinin yoksul olduğu belirlenmiştir. Süreli yoksunluk oranı %14,6 olurken, maddi yoksunluk oranı bir önceki yıla göre 2,6 puanlık artış göstererek %32,9’a ulaşmıştır.

2.2. Türkiye’de Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Boyutu

Yoksulluğun açıklanması bir çok faktöre göre değişkenlik gösterir. Bölgelerarası kaynak gereksiniminin çeşitliliği, kent ve kır ayrımı, bireylerin beşeri sermaye özellikleri, bölgelerde uygulanan sosyal yardım politikaları, hanehalkının yapısı, iş durumu gibi özellikler yoksulluğun şiddetinin bölgeler arasında farklılık göstermesine neden olur. Diğer taraftan, Türkiye’de kırsal bölgelerdeki yoksulluk kentlere göre çok daha baskındır. Türkiye’nin doğusu, batıya göre daha yoksuldur (Coşkun, 2012:196-197).

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları (2016)’ya göre, en yüksek gelir TR51’in (Ankara) olmuştur. Ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin en düşük olduğu bölgeler, TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt), TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) ve TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) olarak yer almıştır.

Gini katsayısının en düşük olduğu bölgeler, TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın), TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) ve TR42’dir (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova). Bu bölgeler, Türkiye’de gelir dağılımının en adaletli olduğu bölgelerdir. Gini katsayısının en yüksek olduğu bölgeler ise, TR62 (Adana, Mersin), TR10 (İstanbul) ve TRB2’dir (Van, Muş, Bitlis, Hakkari). Gini katsayısı 1’e yaklaştıkça yani yükseldikçe gelir dağılımı adaletsizliğinin arttığı görülmektedir. Dolayısıyla bu bölgeler, Türkiye’de gelir dağılımının en adaletsiz olduğu yerlerdir.

P80/P20 oranının en yüksek olduğu bölge TR62’dir (Adana, Mersin). Bu durum TR62 bölgesinde zengin kesimin gelirden aldığı payın arttığını ve gelir adaletsizliğinin yükseldiğini göstermektedir. P80/P20 oranının en düşük olduğu bölgeler ise, TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın), TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) ve TRC1’dir (Gaziantep, Adıyaman, Kilis). Öte yandan, göreceli yoksulluk oranının en düşük olduğu bölge ise TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) olmuştur.

2.3. Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik Uygulamalar

2.3.1. Türkiye’de Uygulanan Politikalar

Türkiye’de yoksullukla mücadele eden kurum ve kuruluşlar; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü ve belediyelerdir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın temel misyonu, “birey, aile ve toplum refahını artırmak amacıyla dezavantajlı kesimler öncelikli olmak üzere tüm toplumu hedefleyen katılımcı anlayışla, adil ve arz odaklı bütüncül sosyal politikalar üretmek, uygulamak ve izlemek” olmuştur, (<http://www.aile.gov.tr/hakkimizda/misyonumuz>, 2 Mayıs 2018 tarihinde erişildi). Yoksulluğun azaltılmasına yönelik sosyal yardım programları şöyle sıralanabilir:

a) Barınma yardımları

Evleri yaşamaya elverişli durumda olmayan bireylere yapılan ayni ve nakdi yardımları kapsar. Gerekli bakım ve onarımların yapılmasıyla birey sağlıklı bir ev ortamına kavuşarak hayatını devam ettirebilir.

b) Doğum yardımı

33 sayılı KHK’ya eklenen Ek-4’üncü madde uyarınca, 15/05/2015’ten itibaren Türk vatandaşları ve mavi kart sahibi olan kişilere, ilk çocuk için 300 TL, ikinci çocuk için 400 TL ve daha sonraki çocuklar için 600 TL nakit yardım uygulanmaktadır.

c) Eğitim yardımı

Eğitim kaynaklarına ulaşmada yeterli imkanı olmayan vatandaşlara, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için verilen desteklerdir. Bunlar; eğitim materyali yardımı, şartlı eğitim ve öğle yemeği yardımı, ücretsiz kitap, öğrenci taşıma, barınma ve iade yardımı, engelli öğrencilerin ücretsiz olarak okullara ulaşımının sağlanması ve yükseköğrenim yardımı olmak üzere gruplandırılmaktadır.

d) Aile yardımları

İhtiyaç durumu olan ailelere gıda ve yakacak yardımlarının yapılmasını kapsamaktadır.

e) Sağlık yardımları

Yeşil kart sahibi olmayan vatandaşlar için ilaç ve tedavi giderlerinin karşılanması ve en yoksul kesimin 0-6 yaş aralığındaki çocuklarını düzenli olarak sağlık kontrolü yaptırmaları şartına bağlı olarak nakdi yardım yapılmasından oluşmaktadır.

f) Engelli yardımları

Engelli bireylerin eğitim hayatlarını rahat bir şekilde devam ettirebilmeleri için sağlanan ulaşım ve ihtiyaç yardımlarını kapsamaktadır.

g) Özel amaçlı yardımlar

Yemek yardımına muhtaç vatandaşlar için günlük olarak sıcak yemek verilmesi ve afetlerden etkilenen bireyler için oluşan mağduriyetlerin giderilmesinden oluşan desteklerdir.

h) Eşi hayatta olmayan kadınlara yönelik düzenli yapılan nakdi yardımlar

Eşi vefat etmiş ve muhat durumda olan kadınlara aylık 250 TL, 2 aylık periyotlarla da 500 TL nakdi yardım yapılmasını kapsamaktadır.

ı) Muhtaç durumdaki asker ailelerine yönelik yapılan yardımlar

Askerlik görevini devam ettiren ve muhtaç er ve erbaşların ailelerine yönelik yapılan yardımlardır, (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz>, 7 Mayıs 2018 tarihinde erişildi).

Vakıflar Genel Müdürlüğü, ülkemizde yoksulluğun azaltılmasına katkı yapan bir diğer kuruluştur. Yoksullara yönelik yürütülen çalışmalar 4 grupta toplanabilir:

i) Aşevi ve Kuru Gıda Yardımı Hizmetleri

Aşevi, yoksul bireylere yiyecek yardımında bulunmak üzere kurulmuştur ve aşevi hizmeti ülke genelinde 15 gıda grubundan oluşmaktadır ve kuru gıda paketi şeklinde adrese teslim edilmektedir. Bu hizmetten, herhangi bir sosyal güvencesi bulunmayan ya da asgari ücretten fazla geliri olmayanlar faydalanabilmektedir.

j) Muhtaç Aylığı

Anne veya babası hayatta olmayan muhtaç çocuklar ve engel durumu %40 ve üzeri olan kişilere muhtaç aylığı bağlanmaktadır. Bunun için, sosyal güvencesi ve herhangi bir aylığı olmama, mahkemece hakkında herhangi bir bakım altına alınma kararının olmaması ve gelir getirici malların muhtaç aylığını geçmemesi şartları sağlanmalıdır.

k) Vakıf Evi

Mağdur durumda olanlara hizmet vermek amacıyla 2010 yılında kurulmuştur. Vakıf evi aracılığıyla muhtaç durumdaki kişilere barınma imkanları sağlanmaktadır.

l) Vakıflar Genel Müdürlüğü Burs Hizmeti

Yeterli eğitim kaynaklarına ulaşamayacak durumda olan muhtaç öğrencilere ortaöğrenim ve yükseköğrenim kapsamında burs hizmeti verilmektedir. Ortaöğrenim öğrencileri için, her eğitim dönemi için 9 ay boyunca 60 TL, yükseköğrenim öğrencileri için de her eğitim dönemi boyunca 250 TL nakdi yardım yapılmaktadır, (<https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarih%C3%A7e/misyon-ve-vizyonumuz>, 5 Mayıs 2018 tarihinde erişildi).

Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, başarılı ve maddi imkanları yeterli olmayan öğrencilere 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs/Kredi Verilmesine İlişkin Kanun hükümleri uyarınca geri ödemesiz olarak burs vermektedir. Böylece, ihtiyaç sahibi öğrencilerin eğitim kaynaklarına ulaşması kolaylaşmakta ve öğrenim hayatı boyunca karşılaşılabilecek maddi problemlerin etkisi de azaltılmaktadır.

Belediyeler, asgari yaşam şartlarını elde edemeyen, zaruri ihtiyaçlarını dahi karşılamakta güçlük çeken yoksul bireylere ayni ve nakdi yardımlar yapmaktadır. Ayni yardımlar genel olarak yakacak, eğitim materyalleri, gıda, sağlık gereçleri gibi kalemlerden oluşmaktadır. Nakdi yardımlar ise, nakit para, alışveriş çeki, ön ödemeli veya taksitli kartlardan oluşmaktadır. Bu yardımlar, vatandaşların güvenini ve onurunu tahrif etmeyecek şekilde ve en kısa sürede gerçekleştirilir.

2.3.2. Dünya Bankasının Uygulamaları

Dünya Bankası yoksulluğu azaltma yönünde çeşitli projeler yürütmektedir. Bu projeleri genellikle ilgili ülkenin yönetimi ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklaşa çalışma içinde gerçekleştirmektedir. Yoksullukla mücadele projelerinin hedefleri şunlardır; (Körükmez, 2007:214-217)

- Yoksul bölgelerdeki çocukların sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması
- Yoksul kesimlerdeki bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi
- Ülkelerde yürütülen yoksulluğu azaltma politikalarının desteklenmesi
- Kırsalda yaşayan bireylere yönelik sürdürülebilir su ve sağlık olanaklarına erişimin desteklenmesi
- Kırsalda yaşayan yoksul bireylerin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapılması (sağlık, eğitim, mikrokredi vb.)
- Sosyal risk kapsamında değerlendirilen gençlerin topluma uyum sağlamasına katkı sunulması
- Eğitim kaynaklarında etkin dağılımın sağlanması (burslar, öğretmenlere yönelik eğitimler ve idarenin iyileştirmesi vb.)
- Yoksul ülkelerde nitelikli beşeri sermaye oluşumunun desteklenmesi
- Yoksul bölgelerdeki kişilere gelirlerini arttırmalarına yönelik eğitimler verilmesi
- Sosyal desteklerin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılması ve yerel yönetimlerin etkinliğinin arttırılması
- STK'nın yoksullukla mücadelede hükümetle işbirliği içinde olmasının sağlanması ve bunların güçlenmesine yönelik destekler verilmesi
- Hükümetin, işgücünün gelişmesine yönelik çalışmalara destek vermesidir.

Söz konusu projelerin başarıya ulaşp ulaşmadığı konusu tartışmalıdır. Projelerin sonuçlarının sürdürülebilir şekilde olup olmadığı kontrol edilmemektedir. Yoksul kesime yönelik uygulamalar yapılırken, hükümet-güç faktörleri gözardı edilmektedir. Yoksul bireylerin söz konusu projelerden haberdar olması ve bu projelere dahil olmaları zorlaşmaktadır. Bunda, projelerden faydalanacak bireylerin hükümete yakın anlayışta olup olmadığı da önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, Dünya Bankasının yürüttüğü projeler kapsamında devletler borç darboğazına itilmekte ve bu durum karmaşık bir

yapılanmaya neden olmaktadır. Yani bu projelerden gerçekten ihtiyacı olanlar mı yararlanıyor, sonuçlar yoksullukla mücadele kapsamında sürdürülebilir bir anlayışı yansıtmakta mıdır, yoksulluğun azaltılmasında gerçekçi olarak bir katkı sağlıyor mu gibi sorgulamaların yapılması da kaçınılmaz olmaktadır (Körükmez, 2007:214-217).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUĞU ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK UYGULAMA:TÜRKİYE DÜZEY 1 BÖLGESİ

3.1 Literatür Taraması

Literatürde, yoksulluğu etkilediği düşünülen faktörlerle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu bölümde, çalışmamıza konu olan ekonometrik modellemede kullanılan ve yoksulluğu istatistiki olarak anlamlı derecede etkileyen değişkenlerle ¹ ilgili yapılan çalışmalar ele alınmıştır.

Gauther ve Hatzius (1997), çalışmasında aile yardımlarının doğurganlık oranı üzerindeki etkisini tespit etmiştir. 1970-1990 aralığında, 22 endüstri ülkesi bazında doğurganlık oranı, nakit yardımı ve doğum yardımı verileri incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, doğum yardımının doğurganlık üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Anglo-Saxon ülkelerinde nakit yardımının doğurganlık üzerinde bir etkisi olmadığı, İskandinav ülkelerinde ise doğurganlık oranını arttırdığı görülmüştür.

Immervoll ve diğerleri (2000), araştırmada aile yardımlarının çocuk yoksulluğu üzerindeki etkisi saptamıştır. Burada, Avrupa Birliği ülkeleri baz alınmıştır. Sonuç olarak, aile yardımlarının çocuk yoksulluğunu azaltma yönünde anlamlı bir etki yarattığı ortaya konmuştur.

Kaygalak (2001), çalışmasında göçün yoksullukla ilişkisini tespit etmiştir. Türkiye’de Mersin/Demirtaş bazında, 1990 ve öncesi dönemine ait veriler değerlendirilmiştir. Göçmen ve yerliler için hane reisinin istihdam durumu, hanelerin

¹ Bu çalışmada kullanılan bağımsız değişkenler; gelir dağılımı eşitsizliğini temsilen kullanılan p80/p20 oranı, ihtisas dışı kredi oranı (çoğunluğu tüketici kredilerinden oluşan), doğum oranı, net göç hızı oranı, ihtisas kredileri kullanım oranı (çoğunluğu sübvans edilmiş tarım kredilerinden oluşan) ve ortaöğretim okullaşma oranıdır.

sosyal güvenlik durumu, hane reisinin gelir düzeyi, hane reisinin eğitim düzeyi, okuma çağındaki çocukların öğrenimlerine devam edip etmeme durumunun yoksulluk üzerindeki etkisi ankete dayalı yöntem ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, göçün yoksulluğun mekânsal olarak yoğunlaşmasına katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir.

Aktan ve Vural (2002a), çalışmasında yoksulluğu etkin bir şekilde azaltacağı düşünülen öneriler geliştirmiştir. Buna göre, piyasalarda sapmaya yol açan ve kamusal müdahalenin baskın olduğu kredi sübvansiyonlarının azaltılması, yoksulluğun sürüdürülebilir olarak azaltılması yönündeki öneriler arasındadır.

Aktan ve Vural (2002b), makro ekonomik politika araçlarının yoksulluk ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelemiştir. Yapılan değerlendirmelere göre, tüketici kredileri bazında; genişletici para politikası yani faiz hadlerinin düşürülmesi ve kredi olanaklarının artmasıyla, yoksul kesimin gelirinde bir artış meydana gelecek ve bu durum kısa vadede yoksulluğun azalmasında rol oynayacaktır. Aynı zamanda işsizlikte azalma meydana gelecek ve işgücü üzerinde olumlu bir etki gerçekleşecektir. Böylece yoksul kesim için olumlu bir tablo ortaya çıkacaktır. Fakat genişletici para politikasının uzun vadede kontrol altına alınması gerekebilir. Böylece, enflasyon ayarlaması ve toplam talepteki büyümeye istikrar kazandırılması durumunda yoksul kesim fayda sağlamaya devam edecektir. Sübvansiyonlar bazında; yoksulluğu azaltmaya yönelik devlet müdahaleleri, piyasalarda meydana getirdiği sapsmalar nedeniyle eleştirilmelidir. Tarım kredilerinde sübvansiyon uygulamaları gibi araçlar, fiyat mekanizması üzerinde dengesizliklere yok açar ve gelir dağılımını bozucu bir etki yaratır. Bu uygulamalar, bölgelerarası gelişmişlik farklarını da arttıracığından yoksulluğu da olumsuz yönde etkileyecektir.

Afsar (2003), çalışmasında kırsal-kentsel göçün yoksulluk ve kalkınma üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Bangladeş'e yönelik olmak üzere, göçle ilgili literatürdeki pek çok kapsamlı çalışmadan elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Sonuç olarak, kırsal yoksulluğun azaltılmasında göçün önemli bir yerinin olduğu, hükümetin yoksulluğun azaltılması yönündeki politikalarında kentlerde yaşayan yoksul göçmenlerin sağlık sorunları ve diğer problemlerine de yer vermeleri gerektiği, iç göçün yoksulluğun azaltılması ve bölgesel kalkınma üzerinde uzun ve kısa dönemde doğrudan

ya da dolaylı faydalarının olduğunun gözardı edilmemesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Moghadam (2005), nüfus artışı ve diğer faktörlerin kadın yoksulluğu üzerindeki etkisini ele almıştır. Çalışmada, dünya geneli baz alınarak Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletlerden elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, nüfus artışının kadın yoksulluğunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Deshingkar (2006), çalışmasında iç göçün, Asya ülkeleri bazında yoksulluğun azaltılması ve ekonomik gelişme üzerindeki potansiyel faydalarını ortaya koymuştur. Yoksulluğun azaltılması ve gelişme için göçün hayati öneme sahip olduğu ve politika yapıcıların, göç edenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi üzerine eğilmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Karayılmazlar (2006), çalışmasında küreselleşmenin yoksulluk üzerine etkilerini ele almış ve küreselleşme bağlamında yoksulluk ve eğitim arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Dünya genelinde bir değerlendirme yapılarak, eğitim düzeyi arttıkça yoksulluğun azalacağı bulgusuna ulaşılmıştır.

Social Investments Comission (2006), çalışmasında tüketici kredilerinin yoksul kesim için risk ve avantajları tartışılmıştır. Değerlendirmeler sonucunda, yoksul kesimlerin tüketici kredilerinden faydalanma imkanlarının gelişmesi sonucu üretken faaliyetlerin artmasıyla yoksulluk darboğazının aşılabileceğini öngörülmüştür. Etkin bir risk yönetimiyle, mikrokredi ve tüketici kredilerinin oluşturabileceği olumsuz durumlar da ortadan kaldırılacaktır.

Çalışkan (2010), çalışmasında Türkiye’de gelir dağılımı ve yoksulluk ilişkisini incelemiş ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization for Economic Co-operation and Development-OECD) ülkeleri arasındaki durumu analiz etmiştir. 1963 ve 2007 yılları arasında çeşitli dönemler için bireysel gelir dağılımı, bireysel gelir eşitsizliği ve çeşitli fert yoksulluk oranları gibi değişkenler ele alınmıştır. Ayrıca 2008 yılında ait seçilmiş ülkelerdeki yoksulluk oranları yorumlanmıştır. OECD ülkelerine ait verilerin ve TÜİK’ten elde edilen verilerin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, Türkiye’de gelir dağılımı ve

yoksullukta anlamlı bir iyileşme sağlanamadığı görülmektedir. Türkiye OECD ülkeleri arasında yoksulluk oranları bakımından en kötü 2. Ülke olarak yer almıştır.

Alaeddinoğlu ve Yıldız (2011), çalışmasında Hakkari’de göç ve yoksulluk arasındaki ilişki tespit edilmiş ve yoksulluğun mekânsal boyutlarını ortaya koymuştur. Göç edenlerin mesleki durumları, çocukların okula devam edememe durumları, göç edenlerin konutlarının ne durumda olduğu, konut alanı ve hanehalkı birey sayısı arasındaki ilişki, göç tarihi ve nedenleri arasındaki ilişki ve sosyo-ekonomik durum, korku ve beklentiler gibi faktörler yorumlanmıştır. Anket çalışması yapılmış ve anket sorularına ilişkin frekans ve çapraz analizleri gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, Hakkari’de göç edenlerin arasında derin bir yoksulluk ve yoksunluğun varlığı tespit edilmiştir. Hakkari’de göçler toplumsal yoksulluğa yol açmanın yanısıra, mekânsal yoksulluğu da beraberinde getirmiştir. Göç sonucunda yeni yoksul mahalleler ortaya çıkmış, yetersiz beslenme ve sağlık sorunları da meydana gelmiştir.

Awan ve diğerleri (2011), yapılan çalışmada eğitimin yoksulluk üzerindeki etkisini incelemiştir. 1998-99 ve 2001-02 yılları arasında Pakistan’da eğitim seviyeleri, deneyim ve cinsiyetin bireyin yoksul olma ihtimali üzerindeki etkisi lojistik regresyon analizi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, deneyim ve eğitim kazanımlarının yoksulluk ile negatif ilişkisi olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça kişinin yoksul olma ihtimali de azalmaktadır. Erkek bireylerde yoksulluk seviyesinin üzerinde olma avantajının bulunduğu da ortaya çıkmıştır.

Bawane ve Julius (2011), çalışmasında eğitim göstergeleri ile yoksulluk arasındaki ilişkinin ortaya koymuştur. Kenya ‘da 2005-2007 yılları arasında, yoksul kişi oranı, okuryazar oranı, okul kayıt oranı, okulu bırakma oranı ve akademik başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Veriler tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir. Her bir eğitim göstergesi ve yoksulluk arasında korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, aşırı yoksulların eğitime yeterli düzeyde erişemediği, yoksul kesimin yetersiz koşul ve kaynaklarının öğrenmeyi engellediği ortaya konulmuştur.

Bayaner (2012), çalışmasında tarım kredisi uygulamalarının ekonomik gelişme üzerindeki etkinliğini araştırmıştır. Baştan beri tarım kredisi uygulamalarının yoksulluğu azaltıcı etkisi olacağı düşünülmüş ve sübvansiyonlu kredilerin tarımsal gelişme yaratacağı öngörülmüştür. Fakat bu çalışmada sübvansiyonlu tarım kredisi uygulamalarının fiyat sistemi üzerinde yarattığı olumsuzlukların ve devletin piyasaya müdahalesinin yarattığı dengesizliklerin tartışılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kızılgöl (2012), yaptığı çalışmada Türkiye’de eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğini yoksulluk üzerine olan etkisini araştırmıştır. Türkiye’de 2008 yılına ait yoksulluk ve eğitimi oluşturan çeşitli değişkenler incelenmiştir. Çalışma yöntemi olarak logit regresyon kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, hanehalkı reisi erkek olanların kadın olanlara, hanehalkı reisi okuryazar olanların okuryazar olmayanlara ve kentlerde oturan hanehalklarının kırsal alanlarda oturanlara göre yoksulluk olasılıklarının daha az olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, hanehalkı reisinin yaşı, kadınların okuryazar olanlarının erkeklerin okuryazar olanlarına oranı, 10 yıldan fazla eğitim almış kadınların sayısının erkeklerin sayısına oranı ve kadınların kazancının erkeklerin kazancına oranı arttığında yoksulluk olasılıklarının azaldığı görülmüştür.

Bakırtaş ve Kandemir (2012), çalışmasında insani gelişmede hayati önem taşıyan eğitim endeksini oluşturan değişkenlerin, yoksulluk üzerindeki etkisini test etmiştir. Türkiye’de 2010 yılına ait verilere göre;yeşil kartlı sayısının nüfusa oranı (il bazında), okuma yazma bilmeyenlerin ve ilköğretim okullaşma oranlarının nüfusa oranları (il bazında) baz alınmıştır. Araştırmada regresyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kurulan model%1 düzeyinde anlamlı olup, modeldeki bağımsız değişkenler bağımlı değişken olan yoksulluğu %79 düzeyinde açıklamaktadır. Bu durum, yoksullukla mücadelede beşeri sermayeye yapılan eğitimin önemini göstermektedir.

Awuse ve Offin (2013), çalışmasında Gana’da iç göçün yoksulluğun azaltılması ve kalkınma üzerine etkilerini ortaya koymuştur. Gana’nın 7 bölgesinde toplamda 800 katılımcıya anket uygulanmış ve birincil veriler değerlendirilmiştir. Çalışmada, esnek istihdamın sağladığı fırsatlar nedeniyle iç göçün yoksulluğu azaltmada olumlu bir katkısının olduğu tespit edilmiştir. Bunun sonucunda politika yapıcıların göçmenlerin

yüklerini hafifletecek uygulamalar geliştirmeleri ve uzun dönemli etki dikkate alınarak göçmenlerin kaynaklarının geliştirilmesi yönünde politikalar üretmeleri tavsiye edilmiştir.

Kabaş ve Kandır (2013), çalışmasında Türkiye’de hanehalkı büyüklüğü ve yoksulluk oranları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Türkiye’de 2002-2009 yılları arasında, hanehalkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranları incelenmiş ve TÜİK, 2009 Yoksulluk Çalışması sonuçlarından elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de yoksulluk, doğurganlık oranının yüksek olduğu ve kalabalık hanelerin bulunduğu Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Bu bölgelerde demografik geçiş süresinin çok yavaş ve yoksulluk oranlarının çok yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Erkal ve diğerleri (2015), 1998-2010 yıllarını kapsayan Doğu Avrupa ve Latin Amerika ölkeleri bazında 11 ölkede için; yoksulluk, gelir eşişsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir analiz yapmıştır. Çalışmada dengesiz panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, gelir dağılımındaki adaletsizliği temsilen kullanılan gini katsayısındaki 1 br’lik artış, yoksulluğu 0,699 br, büyümeyi ise 0,001 br arttırmıştır. Yoksulluk modeline göre, yıllık nüfus büyüme oranındaki 1 br lik artış, yoksulluğu 5. 318 br artırmaktadır. Enflasyonda meydana gelen 1 birimlik artış ise, yoksulluğu 0. 129 br artırmaktadır

Yar (2015), 2002-2010 TÜİK yoksulluk verileri ile 1987’den itibaren Türkiye’deki gelir dağılımı verilerini baz alarak, gelir dağılımı eşişsizliği ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Çalışmada, 1987’den itibaren Türkiye’deki gelir dağılımının seyri incelenmiş ve karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. TÜİK verilerine göre, yoksulluğun 2002-2010 yılları arasındaki seyri de incelenmiş ve gelir dağılımı eşişsizliğindeki artışın, yoksulluğu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dalgıç ve diğerleri (2015), çalışmasında Türkiye’de fert ve haneye dair çeşitli değişkenlerin, yoksulluktan çıkişta ve yoksul olma durumuna geçişte ne yönde ve ne kadar etkili olduğunu tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu sebeple, Türkiye’de 2011-2015 yılına ait panel veriler baz alınmıştır. Burada, her yıl için yoksulluk sınırı, yoksulluk oranı ve yoksulluk ağığı hesaplanmıştır. Yoksulluğa giriş ve çıkiş üzerinde etki yarattığı

düşünülen hane reisinin kadın olması, hane reisinin yaşı ve eğitim düzeyindeki artış, hane reisinin kronik müzmin bir hastalığının olması gibi değişkenler incelenmiştir. Probit modellerle panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada, kalabalık ailelerin yoksulluk riskinin daha fazla olduğu, hane reisinin kadın olmasının yoksulluktan çıkışı pozitif yönde etkilediği, hane reisinin yaşı arttıkça hanenin yoksulluktan çıkış olasılığının arttığı ve eğitim düzeyindeki artışın yoksulluktan çıkış olasılığını artırdığı bulgularına ulaşılmıştır.

Kahraman ve Gül (2015), araştırmasında Gaziantep'te göçmenlerin ve çocuklarının yaşadığı çok boyutlu yoksulluk görünümünü ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmada, görüşmecilerin özellikleri, yoksul hanelerin refah/yoksulluk durumları ve çocuk yoksunluğu göstergeleri değerlendirilmiştir. Araştırmada amaçlı örneklem tekniğine göre 20 hane üyesi, her haneden 1 kişi ve her haneden 11-17 yaş arasında görüşmek için katılımın gerçekleştirildiği 1 çocuk ile toplamda 40 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, hanede yaşayan nüfus arttıkça özellikle göçmen haneler için yoksulluk riski daha da artmaktadır. Yoksul hanelerin çok çocuklu olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca Gaziantep'teki yoksul hanelerde kadının eğitim seviyesinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erikli (2016), çalışmasında genç yoksulluğunun azaltılmasında etkili olan faktörlerin analizini yapmıştır. Bunun için, Türkiye'de 2012 ve 2013 yıllarına ait öğrenim durumuyla ilişkili olarak yoksulluk sınırının aşağısında kalan genç ve yetişkin oranları ile yine aynı yıllarda 15-24 yaş aralığındaki yoksul gençlerin işgücü dağılım oranları baz alınmıştır. Mevcut durumun değerlendirilmesi için TÜİK verilerinden faydalanılmıştır. Sonuç olarak, eğitim seviyesi arttıkça, genç yoksulluk oranının azaldığı görülmektedir.

Şentürk (2016), araştırmasında aile yardımları bazında, dinamik nüfusa yönelik doğurganlık oranının artması ve yaşlı nüfusun ekonomiye olumsuz etkisinin azaltılarak yoksulluğun hafifletilmesi amacıyla aile sigortası model önerilerini sunmuştur. Önerilen modeller çerçevesinde, yoksul ailelerin çocuk sahibi olmalarının teşvik edilmesi ve Türkiye'de aile yardımlarının tek bir çatı altında toplanması hedeflenmektedir.

Aydın ve Şahin (2017), çalışmasında Türkiye’de yoksullukla ilgisi olduğu düşünülen değişkenlerin etkisini belirlemiştir. Türkiye Düzey 1 Bölgeleri’nde 2007-2014 yılları arasındaki yoksulluk oranı, nüfus yoğunluğu, işsizlik oranı, net göç hızı ve ilköğretimde okullaşma oranı değişimleri incelenmiştir. Yöntem olarak, 2006 Westerlund ECM Model Eşbütünleşme Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yatay kesitler baz alındığında yoksulluk oranı, nüfus yoğunluğu, net göç hızı ve ilköğretimde okullaşma oranı için bir yakınsamanın var olduğu tespit edilmiştir. Bu değişkenlerin, yoksulluğu azaltma politikaları için hayati öneme sahip olduğu ve bunlarla ilgili çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın analizi panel veri yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Panel veri, belirli bir zaman aralığında, hanehalkı, firmalar, kişiler ve ülkeleri baz alan yatay kesit gözlemlerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulur. Tüm bu birimlere karşılık gelen, zaman boyutu olan yatay kesit serilerinin değerlendirilerek tahminlemeler yapılmasına ise panel veri analizi denir (Baltagi, 2005:1). Panel veriler, yatay kesit ve zaman serisi faktörlerinin bileşiminden oluşmaktadır. Panel veri analizinde; sabit etkiler modeli, tesadüfi etkiler modeli ve panel EKK’ya dayalı klasik model, dengeli panel veri analizi ve dengesiz panel veri analizi şeklinde farklı uygulamalar bulunmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan modelin verileri her bir kesitte eşit uzunluğa sahip zaman serileri olduğundan ve kayıp veri söz konusu olmadığından dengeli panel veri analizi kapsamında bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, öncelikle değişkenlerin durağan olup olmadığı incelenmiş ve panel EKK yöntemine göre klasik modelin tahmin sonuçları elde edilmiştir. Panel veride gözlem etkilerini görmek için Hausman test istatistiği sonucuna göre, sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modellerinin hangisinin kullanılması gerektiği araştırılarak, model spesifikasyonun doğruluğu test edilerek, tesadüfi etkiler modelinin kullanılmasına karar verilmiştir. Son olarak, değişkenlerle ilgili nedensellik ilişkilerini incelemek amacıyla, Granger Nedensellik Testi uygulanmıştır.

Panel veri modelinin yapısı şöyledir;

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{it} X_{it} + u_{it} \quad i=1, \dots, N; t=1, \dots, T \quad (4)$$

Y:bağımlı değişken

X:bağımsız değişkenler

α :sabit parametre

β : eğim parametresi

u:hata terimidir

i:şehir, ülke, birey, firma gibi alt birimler

t:gün, ay ve yıl olarak zaman birimlerini göstermektedir

Panel veri analizinde, heterojenliğin modele dahil edilebilmesi, veri eksikliği nedeniyle dışlanan değişkenin sebep olduğu sapmanın yok edilebilmesi, şoklar ve eşanlılık durumu nedeniyle ortaya çıkan problemlerin yok edilebilmesi, çoklu doğrusal bağlantı sorununun azaltılması, daha etkin modellerin yaratılması gibi avantajlar söz konusudur (Baltagi, 2005:4-9)

3.2.1 Panel Birim Kök Testi

Çalışmada değişkenlerin durağanlıklarını sınamak amacıyla Levin, Lin&Chu ve PP-Fischer Chi Square panel birim kök testleri uygulanmıştır..

a)Levin, Lin ve Chu (2002) Panel Birim Kök Testi

Levin, Lin ve Chu (2002) birinci nesil bir panel birim kök testi geliştirmişlerdir.Bu testte, tüm birimlerin aynı otoregresif parametresi (p) olduğu savunulmuştur. Burada geliştirilen hipotezler ise şöyledir:

H_0 =Seride birim kök mevcuttur ($H_0:p_i=p=1$)

H_1 =Seride birim kök mevcut değildir ($H_1:p_i=p<1$)

Bu hipotezlerin ardından, sabiti olmayan, sabit etkili ve sabitli-trendli modeller kurulmuştur:

$$\Delta Y_{it} = \rho Y_{it-1} + u_{it} \quad (5.1)$$

$$\Delta Y_{it} = \alpha_{0i} + \rho Y_{it-1} + u_{it} \quad (5.2)$$

$$\Delta Y_{it} = \alpha_{0i} + \alpha_{1i}t + \rho Y_{it-1} + u_{it} \quad (5.3)$$

(6.2) numaralı model baz alınarak esas denklem şu şekilde yazılabilir;

$$\Delta Y_{it} = \rho Y_{it-1} + \sum_{L=1}^{P_i} \vartheta_{iL} \Delta Y_{it-L} + \alpha_{im} d_{im} + u_{it} \quad (5.4)$$

Burada u_{it} korelasyonsuz olup ARMA yapısı göstermektedir.

$$u_{it} = \sum_{j=1}^{\infty} \vartheta_{ij} v_{it-j} + \varepsilon_{it} \quad (5.5)$$

d_{mt} : kukla değişken

α_{mi} : bu değişkenlerin parametreleri

$L=1, \dots, P_i$: optimal gecikme uzunluğudur.

Bundan sonra, heterojenliğin ortadan kaldırılması için kalıntılar, esas denklemin standart hatasına bölünür ve normalleştirme sağlanır.

$$\tilde{e}_{it} = \frac{\hat{e}_{it}}{\hat{\sigma}_{\varepsilon i}} \quad \tilde{u}_{it-1} = \frac{\hat{u}_{it-1}}{\hat{\sigma}_{\varepsilon i}} \quad (5.6)$$

Kısa ve uzun dönem standart sapma tahminleri gerçekleştirilir ve ortalama standart sapmanın da elde edilmesiyle t istatistik değerine ulaşılır.

$$t_p^* = \frac{t_{p=0} - (NT) \hat{s}_N \hat{\sigma}_{\varepsilon}^{-2} se(\hat{a}) \mu_{m\tilde{T}}^*}{\sigma_{n\tilde{T}}^*} \quad (5.7)$$

t istatistik değerleri, Levin, Lin&Chu (2002) tablosundakiler ile karşılaştırılarak hipotezler oluşturulur.

H_0 : Seri durağan değildir ve birim kök içermektedir.

H_1 : Seri durağandır ve birim kök yoktur.

Ho red edilmesi durumunda, seride birim kökün olmadığı kabul edilir (Levin, Lin&Chu, 2002).

b) Fisher Phillips ve Perron Panel Birim Kök Testi

Fisher Phillips ve Perron birim kök testinde ise, bütün birimler için birim kök testi uygulanmakta ve bunun sonucunda ulaşılan p değerleri göz önünde bulundurulmaktadır. Uygulamada baz alınan model şöyledir (Fisher, 1970):

$$Y_{it}=d_{it}+X_{it} \quad (i=1,\dots,N; t=1,\dots,T_i) \quad (6.1)$$

$$d_{it}=\beta_{i0}+\beta_{i1}t+\dots+\beta_{imi}t^{mi} \quad (6.2)$$

$$X_{it}=\alpha_i X_{it-1}+u_{it} \quad (6.3)$$

Bu aşamadan sonra hipotezler şu şekilde kurulur:

Ho=Bütün birimlerde birim kök vardır ve durağanlık mevcut değildir.

H₁=Bazı birimlerde durağanlık varken, bazılarında durağanlık mevcut değildir.

Test istatistiği

$$Z = \frac{1}{2\sqrt{N}} \sum_{i=1}^N (-2 \ln(\pi_i) - 2) \quad N(0,1) \quad (6.4)$$

π_i , her bir yatay kesitte birim kök testinin olasılık değeridir.

Fisher, Phillips ve Perron testinde; ters ki-kare , ters normal ve ters logit transformasyonu ile p olasılık değerleri elde edilmektedir. Choi (2001), önerisiyle ters ki- kare dönüşümünün farklılaştırılmış bir şekli olarak da $N \rightarrow \infty$ göz önünde bulundurulabilmektedir (Choi, 2001).

3.2.2 . Sabit Etkiler Modeli (SEM)

Sabit etkiler modelinin ortaya çıkma nedeni, c_i dışlanan etkilerin, içerilmiş değişkenlerle ilişkili olduğunun varsayılmasıdır.

$$E[c_i | X_i] = h(X_i) \quad (7.1)$$

Burada her dönemin koşullu ortalamasının aynı olduğu varsayılmaktadır.

$$\begin{aligned} Y_{it} &= x'_{it} \beta + h(X_i) + \varepsilon_{it} + [c_i - h(X_i)] \\ &= x'_{it} \beta + \alpha_{it} + \varepsilon_{it} + [c_i - h(X_i)] \end{aligned} \quad (7.2)$$

Buradan,

$$Y_{it} = x'_{it} \beta + \alpha_{it} + \varepsilon_{it} \quad (7.3)$$

ulaşılır (Greene, 2016:360-361)

Sabit etkiler, kesit ve zamana ilişkin homojenlik durumunu kabul etmez. Genel olarak, dışlanan değişkenin bağımlı değişkene etkisi özel olarak zaman bazında değişmeyen bireysel değişken, zaman bazında değişiklik gösteren bireysel değişken ve dönem sabit değişkenler kullanılarak yorumlanabilmektedir. Ayrıca, sabit etkiler modelinde; serbestlik derecesi kaybı, çoklu bağlantı sorununun meydana gelmesi ve zamana bağlı olarak farklılık göstermeyen değişkenlerin etkisinin göz ardı edilmesinin yarattığı problemler gibi bazı dezavantajlar da vardır. Böylece, problemlerli parametre tahminleri ile sapmalı ve tutarsız sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Avantajı ise, tahminciler bireysel etkilerle bir korelasyon içinde olsa dahi tutarlı tahminci durumu ortaya çıkmaktadır (Tarı, 2016).

3.2.3 Rassal Etkiler Modeli (REM)

Tekil etkilerin, açıklayıcı değişkenler ile tamamen ilişkisiz olması durumunda, belirli tekil sabit terimleri yatay kesitler arasında tesadüfi olarak dağılmış şekilde ele alabiliriz.

$$Y_{it} = x'_{it} \beta + (\alpha + u_i) + \varepsilon_{it} \quad (8.1)$$

u_i , i 'inci gözleme ait rassal çokturlülüktür ve zaman boyunca değişmez.

$$E[\varepsilon_{it} | X] = E[u_i | X] = 0, \quad (8.2)$$

$$E[\varepsilon_{it}^2 | X] = \sigma^2_{it} \quad (8.3)$$

$$E[u_i^2 | X] = \sigma_u^2, \quad (8.4)$$

$$E[\varepsilon_{it} u_j | X] = 0 \quad \text{tüm } i, t \text{ ve } j\text{'ler} \quad (8.5)$$

$$E[\varepsilon_{it} \varepsilon_{js} | X] = 0 \quad t \neq s \text{ veya } i \neq j \quad (8.6)$$

$$E[u_i u_j | X] = 0 \quad i \neq j \quad (8.7)$$

i için T gözlemine dair şu gösterimi yapabiliriz:

$$n_{it} = \varepsilon_{it} + u_i \quad (8.8)$$

$$n_i = [\eta_{i1}, \eta_{i2}, \dots, \eta_{iT}]' \quad (8.9)$$

η_{it} , hata bileşenleri modelini ortaya çıkarmaktadır. Bunun için,

$$E[\eta_{it}^2 | X] = \sigma_\varepsilon^2 + \sigma_u^2, \quad (8.10)$$

$$E[\eta_{it} \eta_{js} | X] = \sigma_u^2, \quad t \neq s \quad (8.11)$$

$$E[\eta_{it} \eta_{js} | X] = 0 \quad i \neq j \quad \text{tüm } t \text{ ve } s\text{'ler için} \quad (8.12)$$

i biriminin T gözlemi için, $\sum [\eta_i \eta_i' | X]$ olarak alalım. Buna göre i ve j gözlemleri birbirinden bağımsız olmasından dolayı, tüm $n \times T$ gözlemlerine yönelik ortak varyans matrisi şu şekildedir:

$$\Omega = \begin{bmatrix} \sum & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \sum & \dots & 0 \\ 0 & 0 & \dots & \sum \end{bmatrix} = I_n \otimes \sum$$

η_{it} yani bileşik hata terimi, yatay kesit hata bileşeni ε_{it} ve zaman serisi ve yatay kesit hata bileşeni u_i nin toplamından meydana gelmektedir. Hata bileşeni modelinde, bileşik hata terimi modeldeki değişkenlerle korelasyonlu durumdadır (Greene, 2016:371-372)

Sabit etkiler ve rassal etkiler modeli ayrımı, kukla değişkenin nasıl ele alındığıyla ilgili olarak değişkenlik gösterir. Eğer ki, kukla değişkenler, sabit terimine dahil ediliyorsa burada sabit etkiler modeli söz konusu olmaktadır. Rassal etkiler modelinde kukla değişkenlerin rolü tamamen farklıdır. Kukla değişkenler, burada hata

terimi olarak ele alınmaktadır. Kukla değişkenlerin farklı boyutlarında aşağıdaki modeller oluşturulmaktadır:

- Sabit grup etkisi modeli: $y_{it} = (\alpha + \mu_i) + X_{it} \beta + v_{it}$
- Rassal grup etkisi modeli: $y_{it} = \alpha + X_{it} \beta + (v_{it} + \mu_i)$ (Uğurlu, 2015:3)

3.2.4. Hausman Testi

Sabit etkiler ve rassal etkiler modellerinden hangisini seçmenin uygun olacağı, Hausman test istatistiğine bakılarak değerlendirilmektedir. Bu test, rassal etkiler modeli üzerinden gerçekleştirilmektedir (Hausman, 1978).

H_0 : Model spesifikasyonu doğrudur ve tesadüfi etkiler modeli geçerlidir.

H_1 : Model spesifikasyonu yanlıştır ve sabit etkiler modeli geçerlidir.

k serbestlik dereceli ki-kare dağılımına sahip olan Hausman test istatistiğinin gösterimi şöyledir:

$$H = (\hat{\beta}_{SE} - \hat{\beta}_{TE}) [Var(\hat{\beta}_{SE}) - Var(\hat{\beta}_{TE})]^{-1} (\hat{\beta}_{SE} - \hat{\beta}_{TE}) \quad (10)$$

TE: Tesadüfi etkiler modeli tahmincileri

SE: Sabit etkiler modeli tahmincileri

$Var(\hat{\beta}_{SE})$: Sabit etkiler modeli asimptotik var-cov matrisi

$Var(\hat{\beta}_{TE})$: Tesadüfi etkiler modeli asimptotik var-cov matrisi

3.2.5. Granger Nedensellik Analizi

$Y = f[y(t-i), x(t-i)]$ fonksiyonu için, nedensellik ilişkisi araştırılırken, X değişkeninin geçmişteki değerlerinin, Y değişkeninin gelecekte olabilecek değerlerini tahminlemede herhangi bir etkisinin mevcut olup olmadığı incelenmektedir. Böyle bir etki söz konusuysa, X'ten Y'ye doğru bir Granger nedenselliği ortaya çıkmaktadır. İki değişken arasında herhangi bir ilişkinin varlığı durumunda, bu ilişkinin yönünü araştırmada Granger Nedensellik testi göz önünde bulundurulmaktadır (Granger, 1969).

Analizde, değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılırken, Granger nedensellik testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki yönü tespit edilmiş ve ilişki yönünün tek yönlü mü yoksa çift yönlü mü olduğuna karar verilmiştir.

3.3. Veri Seti ve Model

Türkiye’de yoksullukla ilişkisi olduğu düşünülen değişkenlerin etkisini belirlemek üzere, Düzey 1 12 alt bölgesinde ve 2009-2016 yıllarına ait değişkenlerin verileri ile bir ekonometrik model kurulmuş ve dengeli panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Modelde, bağımlı değişken olarak yoksulluk oranı, bağımsız değişkenler olarak da gelir dağılımı eşitsizliğini temsilen p80/p20 oranı, ihtisas dışı kredi kullanım oranı, doğum oranı, net göç hızı, ihtisas kredisi kullanım oranı ve ortaöğretim okullaşma oranı kullanılmıştır. Kredi kullanım oranlarına ait veriler Türkiye Bankalar Birliği veri tabanından, diğer veriler ise TÜİK’ten elde edilmiştir. Analiz E-views 10 ve Gretl ekonometrik paket programlar ile gerçekleştirilmiştir.

Panel veri analizinde, dengeli panel veri kullanılmış ve doğrusal bir ekonometrik model kurulmuştur. Panel verilerin fonksiyonel olarak ifadesi şu şekildedir:

$$\text{yoksul} = f(\text{esitsiz}, \text{kredi1}, \text{dogoran}, \text{gocoran}, \text{kredi2}, \text{okuloran})$$

Modelin genel gösterimi ise şöyledir:

$$\text{yoksul}_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it} \text{esitsiz}_{it} + \beta_{2it} \text{kredi1}_{it} + \beta_{3it} \text{dogoran}_{it} + \beta_{4it} \text{gocoran}_{it} + \beta_{5it} \text{kredi2}_{it} + \beta_{6it} \text{okuloran}_{it} + \epsilon_{it} \quad (11)$$

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlamalar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Çalışmada Kullanılan Değişkenler

YOKSUL	Yoksulluk Oranı
ESITSIZ	P80/P20 Oranı
KREDI1	İhtisas Dışı Kredi Oranı
DOGORAN	Doğurganlık Oranı
GOCORAN	Net Göç Hızı Oranı
KREDI2	İhtisas Kredisi Oranı
OKULORAN	Ortaöğretim Okullaşma Oranı

3.4. Ampirik Analiz ve Bulgular

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	YOKSUL	ESITSIZ	KREDİ1	DOGORAN	GOCORAN	KREDİ2	OKULORAN
Mean	19.00521	6.351042	7.256250	73.78750	-1.69728	0.440625	73.72240
Median	19.1	64	2.7	63.95	-0.05	0.4	76.42
Maksimum	23.3	8.300000	40.9	123.6	15	1.2	90.59
Minimum	13.9	0.3	0.6	52.1	-21	0.1	43.5
Std. Dev.	2.028604	1.022483	10.16758	20.14441	7.811317	0.272059	12.421859
Skewness	-0.257330	-2.13841	2.446657	1.164030	-0.30700	0.972978	-0.870056
Kurtosis	2.632342	13.94166	8.004161	3.059402	2.483982	3.287432	2.957261
Jarque-Bera	1.600194	552.0447	195.9446	21.69360	2.573125	15.47745	12.119281
Probability	0.4492	0.000	0.000	0.000	0.276	0.000	0.002
Sum	1824.49	609.69	696.60	7083.59	-162.5	42.30	7077.35
Sum S Dev	390.94	99.31	9821.07	38550.74	5796.58	7.03	14658.74
Obs	96	96	96	96	96	96	96

Modelin birim kök tetsi sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tüm değişkenler için,

H_0 =Birim kök vardır seri durağan değildir.

H_1 =Birim kök yoktur seri durağandır, hipotezleri Levin, Lin&Chu ve PP-Fisher Chi-square testleri ile sınanmış ve tüm prob değerleri 0.05’ten küçük olduğundan H_0 reddedilir. Levin, Lin&Chu t^* ve PP-Fisher Chi-square birim kök test sonuçlarına göre seriler düzey değerlerde durağan çıkmıştır. Buna göre düzey değerlerde kurulacak modelde sahte regresyon oluşma durumu da ortadan kalkmıştır.

Tablo 8. Modelin Birim Kök Sonuçları

Değişkenler	Levin, Lin&Chu t*		PP-Fisher Chi-square	
	Statistic	Prob**	Stat	Prob**
Yoksulluk Oranı	-13.7038	0.000	140.411	0.000
Gelir Dağılımı Eşitsizliği Oranı	-8.14246	0.000	121.915	0.000
İhtisas Dışı Kredi Oranı	-5.82668	0.000	90.0117	0.000
Doğum Oranı	-6.53930	0.000	86.8491	0.000
Net Göç Hızı Oranı	-10.8615	0.000	151.339	0.000
İhtisas Kredisi Kullanım Oranı	-7.37168	0.000	76.0187	0.000
Ortaöğretim Okullaşma Oran	-6.81330	0.000	67.8761	0.000

*** Olasılıkları için hesaplanan Fisher testi, asimptotik ki-kare dağılımı göstermektedir. Levin, Lin&Chu birim kök testi ise, asimptotik normalite varsayımına dayanmaktadır.*

Çalışmamızda 11 no'lu eşitlikte gösterdiğimiz modelimizin Dengeli Panel EKK Yöntemi kullanılarak elde edilen sonuçlarına Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9. Dengeli Panel En küçük Kareler Yöntemine Göre Elde Edilen Sonuçlar

Bağımlı Değişken:YOKSUL

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ESITSIZ	0.713671	0.182532	3.909836	0.0002
KREDI1	-0.040677	0.016025	-2.538366	0.0129
DOGORAN	-0.030096	0.013688	-2.198738	0.0305
GOCORAN	-0.061168	0.027073	-2.259402	0.0263
KREDI2	2.189058	0.622565	3.516195	0.0007
OKULORAN	-0.080227	0.023017	-3.485547	0.0008
C	21.83500	2.860541	7.633173	0.0000
R-squared	0.530801	Mean dependent var		19.00521
Adjusted R-squared	0.499170	S.D. dependent var		2.028604
S.E. of regression	1.435631	Akaike info criterion		3.631207
Sum squared resid	183.4321	Schwarz criterion		3.818191
Log likelihood	-167.2979	Hannan-Quinn criter.		3.706789
F-statistic	16.78083	Durbin-Watson stat		1.605256
Prob(F-statistic)	0.000000			

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranı %53'tür. Model sonuçlarından F testi prob değerine göre model istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Gelir dağılımı eşitsizliğindeki 1 br'lik artış yoksulluk oranını 0,71 br arttırmaktadır. Gelirden en yüksek payı alan %20'lik dilim ile en düşük gelirli %20'lik kesim arasında gelir farkının açılması gelir dağılımı adaletsizliğinin artmasına neden olmuş ve yoksulluğu arttırmıştır. İhtisas dışı kredi kullanımındaki 1 br'lik artış yoksulluğu 0,04; doğum oranındaki 1 br'lik artış ise yoksulluğu 0,030 br azaltmaktadır. İhtisas dışı kredilerin çoğunluğunu tüketici kredileri oluşturmaktadır ve tüketici kredisi

olanaklarının artmasıyla, yoksul kesimin muzdarip olduğu gelir eşitsizliği, sağlık ve eğitim kaynaklarının yetersizliği, sosyal olanaklardan yararlanamama, yetersiz beslenme gibi faktörlerin yol açtığı olumsuzluklar giderilmektedir. Bireyler, gereksinimlerinin karşılanması sonucu daha üretken hale gelmekte ve emek piyasasındaki etkinliklerini arttırmaktadır. Eğitim, beslenme ve sağlık imkanlarının artması da yoksulluk üzerinde azaltıcı etki yapmaktadır. Diğer taraftan, ülkemizde aile yardımlarına yönelik politikaların çeşitlendirilmesi doğurganlığı teşvik etmiş ve bu durum da dinamik nüfus artışını desteklemiştir. Aile yardımlarının artmasıyla, yoksul hanelerde büyüyen çocuklar, daha sağlıklı bir ortamda yetişmekte, yeterli beslenme imkanlarından faydalanmakta, sağlık sorunları daha hızlı çözölmekte ve daha nitelikli bir yaşam ortamı oluşmaktadır. Yoksul bireylerin de çocuk sahibi olmaları desteklenerek, dinamik nüfusun üretkenliğe katkısı artırılmış, kalkınma teşvik edilmiş bu da yoksulluğu azaltıcı bir etki yaratmıştır. Net göç hızı oranındaki 1 br'lik artış yoksulluğu 0,06 br azaltırken; ihtisas kredisi kullanımındaki 1 br'lik artış ise yoksulluğu 2,18 br arttırmaktadır. Esnek istihdam olanaklarının oluşmasıyla ortaya çıkan fırsatlar sayesinde, iç göç yoksulluğu azaltıcı bir etki yaratmıştır. Bunun yanında, ihtisas kredilerinin dağılımına bakıldığında en büyük payı tarım kredilerinin aldığı görölmektedir. Tarım kredisi uygulamalarında da devlet müdahalesi oldukça fazladır ve sübvansiyon edilmiş krediler finansal yapının dengesini bozmakta ve sapmalara yol açmaktadır (Bayaner, 2012). Ayrıca hükümetin sübvansiyon sağlaması (tarım kredilerinde sübvansiyon uygulamaları gibi), fiyat mekanizmasında dengesizliklere yol açmakta ve kaynak dağılımında etkinliği bozucu rol oynamaktadır. Bunun yanında, gelir ve servet dağılımı üzerinde olumsuz bir etki yaratarak, bölgelerarası gelişmişlik farkları artmakta ve bu durum da yoksulluğu arttırıcı etki yapmaktadır (Aktan ve Vural, 2002b). Ortaöğretim okullaşma oranındaki 1 br'lik artış ise yoksulluğu 0,08 br azaltmaktadır. Eğitimin toplumsal refah ve beşeri sermayenin niteliği üzerindeki etkisinin olumlu olduğu düşünöldüğünde, eğitim imkanlarının artması yoksulluğu azaltıcı etki yaratmıştır.

Bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı problemi bulunmamaktadır (Ek 1). Modelin hata terimlerinin normal dağılıp dağılmadığı JB testi ile sınanmıştır. Test hipotez sonuçlarına göre, hata terimlerinin normal dağıldığı

görülmektedir (Daha fazla bilgi için bkz. Ek 2). Ayrıca LR test sonucuna göre hata terimlerinde farklı varyanslılık da söz konusu değildir (Ek 3).

Analizde EKK modelinin mi yoksa gözlem etkisi içeren modellerin kullanılmasının mı uygun olacağı Breusch Pagan LM testi ile incelenmiştir.

Breusch-Pagan test statistic:

LM = 13,4862 with

p-value = prob(chi-square(1) > 13,4862) = 0,000240329

Düşük bir p-değeri, EKK modelinin yeterliliği sıfır önsavına karşı olup, tesadüfi etkiler alması önsavını desteklemektedir. Buna göre, H_0 reddedilmiştir ve EKK modeli yerine gözlem etkilerini içeren bir modelin kullanılmasının daha uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Model spesifikasyonunun doğru olup olmadığının incelenmesi için Hausman Testi kullanılmıştır. Buna göre sabit etkiler ya da tesadüfi etkiler modellerinden hangisinin kullanılacağına karar verilecektir.

Correlated Random Effects - Hausman Test
Equation: Untitled
Test period random effects

Test Summary	Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. d.f.	Prob.
Period random	1.268629	6	0.9734

H_0 =Model spesifikasyonu doğrudur ve tesadüfi etkiler modeli geçerlidir.

H_1 =Model spesifikasyonu doğru değildir ve sabit etkiler modeli geçerlidir.

Hausman test $\text{prob} > 0,9734$ olduğundan H_0 reddedilemez, model spesifikasyonu doğrudur ve tesadüfi etkiler modeli geçerlidir.

Panel EGLS Yöntemi Tesadüfi Etkiler Modeli sonuçları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Panel EGLS Yöntemi Tesadüfi Etkiler Modeline Göre Elde Edilen Sonuçlar

Bağımlı Değişken:YOKSUL

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
ESITSIZ	0.734874	0.189237	3.883350	0.0002
KREDI1	-0.041561	0.016286	-2.551868	0.0124
DOGORAN	-0.029487	0.016297	-1.809298	0.0738
GOCORAN	-0.060775	0.028048	-2.166823	0.0329
KREDI2	2.241445	0.633676	3.537211	0.0006
OKULORAN	-0.078862	0.030664	-2.571783	0.0118
C	21.53868	3.606341	5.972449	0.0000
Effects Specification				
			S.D.	Rho
Period random			0.463888	0.0926
Idiosyncratic random			1.452170	0.9074
Weighted Statistics				
R-squared	0.507243	Mean dependent var		12.74244
Adjusted R-squared	0.474023	S.D. dependent var		1.948373
S.E. of regression	1.413043	Sum squared resid		177.7055
F-statistic	15.26939	Durbin-Watson stat		1.567232
Prob(F-statistic)	0.000000			
Unweighted Statistics				
R-squared	0.530630	Mean dependent var		19.00521
Sum squared resid	183.4989	Durbin-Watson stat		1.621529

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranı %53’tür. F testi prob değerine göre model anlamlıdır. Gelir dağılımı eşitsizliğindeki 1 br’lik artış, yoksulluğu 0,73 br arttırmaktadır. Net göç hızı oranındaki 1 br’lik artış yoksulluğu 0,060 br azaltmaktadır. Doğum oranındaki 1 br’lik artış yoksulluğu 0,029 br azaltmaktadır. İhtisas dışı kredi kullanımındaki 1 br’lik artış yoksulluğu 0,04 br azaltmaktadır. Ortaöğretim okullaşma oranındaki 1 br’lik artış, yoksulluğu 0,07 br azaltmaktadır. İhtisas kredileri kullanımındaki 1 br’lik artış, yoksulluğu 2,24 br arttırmaktadır.

Değişkenler arasındaki ilişkinin hangi yönde olduğunu inceleyen Granger Nedensellik Testi sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Granger Nedensellik Testine Göre Elde Edilen Sonuçlar

Gecikme Sayısı:2	F istatistik	Olasılık
GELIR does not Granger Cause YOKSUL	5.7278	0.0051
YOKSUL does not Granger Cause GELIR	0.8314	0.4398
KREDI1 does not Granger Cause YOKSUL	0.1719	0.8424
YOKSUL does not Granger Cause KREDI1	4.6204	0.0132
DOGORAN does not Granger Cause YOKSUL	1.9905	0.1446
YOKSUL does not Granger Cause DOGORAN	3.6918	0.0301
GOCORAN does not Granger Cause YOKSUL	1.6843	0.1933
YOKSUL does not Granger Cause GOCORAN	1.3600	0.2636
KREDI2 does not Granger Cause YOKSUL	2.9245	0.0621
YOKSUL does not Granger Cause KREDI2	0.2597	0.7722
OKULORAN does not Granger Cause YOKSUL	2.4945	0.0902
YOKSUL does not Granger Cause OKULORAN	0.3781	0.6866

Granger nedensellik testine göre gelir dağılımı eşitsizliği, ihtisas kredisi kullanım oranı ve ortaöğretim okullaşma oranından yoksulluğa tek yönlü bir nedensellik ilişkisi mevcuttur. Diğer bir ifadeyle; gelir dağılımı eşitsizliği, ihtisas kredisi kullanım oranı ve ortaöğretim okullaşma oranı yoksulluğun Granger nedenselidir ve bu değişkenler yoksulluk oranında meydana gelen değişimleri açıklamada önemli bir rol oynamaktadır. Diğer taraftan, yoksulluktan ihtisas dışı kredi kullanım oranına tek yönlü bir nedensellik ilişkisi mevcutken, yine yoksulluktan doğurganlık oranına tek yönlü bir nedensellik ilişkisi mevcuttur. Net göç hızı oranı ile yoksulluk arasında ise herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluk, günümüzde en büyük ekonomik ve sosyal boyutlu problemlerden biridir. Yoksulluk kavramı, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla ele alınması gereken bir olgudur. Dünya’da birçok kişi yoksulluktan dolayı kaliteli bir yaşam sürdürememekte ya da yoksulluk riski ile hayatına devam etmektedir. Yoksulluk içinde olan bireyler, ekonomik ve sosyal değişimlere ayak uyduramamakta ve toplumun gerisine itilmektedir. Ekonomik faktörlerin yanında, sosyo-kültürel yapı nedeniyle yoksullukla mücadele üretilen politikalarının sonuçları karmaşık bir hal almakta ve tam başarıya ulaşamamaktadır. Yoksulluk, ülkemizde de etkileri yıkıcı olan bir sorundur ve yoksulluğa etkisi olabilecek faktörlerin incelenmesi ve buna yönelik politikalar üretilmesi bu açıdan daha önemli hale gelmektedir. Sürdürülebilir politikalar üretilmesi ve etkin kaynak dağılımı ile ihtiyacı olan bireylerin desteklenmesi, ülkenin geleceğine yön vererek; bireyler arasındaki yaşam standardı farklılıklarını azaltacaktır.

Bu çalışmada, yoksulluğu etkileyen faktörler (Türkiye Düzey 1 Bölgeleri) için belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, P80/P20 oranı, ihtisas dışı kredi kullanım oranı, doğum oranı, net göç hızı oranı, ihtisas kredisi kullanım oranı ve ortaöğretim okullaşma oranı değişkenlerine ilişkin veriler kullanılmıştır. Türkiye’de ihtisas dışı krediler ve ihtisas kredilerinin yoksullukla ilişkilendirildiği bir panel veri analizi ilk defa bu çalışmada uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, gelir dağılımı eşitsizliği oranı ve ihtisas kredisi kullanım oranı yoksulluğu arttırırken; ihtisas dışı kredi kullanım oranı, doğum oranı, net göç hızı oranı ve ortaöğretimde okullaşma oranının yoksulluğu azalttığı tespit edilmiştir. Ayrıca, nedensellik testine göre gelir dağılımı eşitsizliği oranı, ihtisas kredisi kullanım oranı ve ortaöğretim okullaşma oranından yoksulluğa tek yönlü; yoksulluktan ihtisas dışı kredi kullanım oranına ise yine tek yönlü bir nedensellik ilişkisi saptanmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında, etkin bir vergi politikası uygulanarak; yüksek gelir diliminde olan bireylerden, düşük gelir sahibi olanlara doğru bir aktarım mekanizmasının geliştirilmesi ve böylelikle gelir dağılımında eşitsizliğin azaltılması sağlanabilir. Emeğin niteliğinin arttırılması, beşeri sermayeye yönelik yatırımların

yapılması ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması söz konusu eşitsizliği azaltacak iktisadi politikalardandır.

Çoğunluğu tüketici kredilerinden oluşan ihtisas dışı kredi kullanım olanaklarının arttırılması ekonomik birimlerin sağlık ve eğitim kaynaklarına ulaşmasını kolaylaştıracak, beslenme yetersizliklerinden kaynaklanan olumsuzlukları giderecek ve sosyal imkanlardan daha fazla faydalanmalarını sağlayacaktır. Böylece, yoksul kesim için gelir dağılımı açısından avantaj yaratılacak ve ekonomik birimler bu tür kredilerden daha çok faydalanarak emek piyasasında nitelikli beşeri sermaye oluşumunu sağlayacak ve üretkenliğe katkıda bulunacaklardır.

Doğum oranı bazında yaşlı nüfusun üretken ve dinamik nüfustan fazla olması ise, üretkenliğin azalmasına neden olarak ekonomide olumsuzluklar meydana getirmektedir. Bu sebeple, üretken ve dinamik nüfusun arttırılmasına yönelik aile yardımları gibi politikaların çeşitlendirilmesi, yoksulluğun azaltılması bakımından önem arz etmektedir.

Net göç hızı oranının yoksulluk üzerinde azaltıcı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu durumun esnek istihdamın şekillendirdiği fırsatlara katkıda bulunduğu göz önünde bulundurulmalı ve göçmen çalışanların çalışma koşullarında düzenlemeler yapılarak kaynak arttırımına gidilmesi yönünde politikalar üretilmelidir.

İhtisas kredilerinde en büyük pay tarım kredilerine aittir. Tarım kredilerinde de devlet müdahalesine dayalı sübvansiyon uygulamaları oldukça fazladır. Bu durum fiyat sistemi üzerinde sapmalara neden olmakta, devletin piyasa müdahalesinin yarattığı dengesizlikler ortaya çıkmaktadır. Kaynak dağılımında etkinsizliğin oluşmasıyla da bölgelerarası gelişmişlik farklarının neden olduğu yoksulluk oranında bir artış meydana gelmektedir. Bu yüzden sübvansiyon edilmiş kredi kullanımının azaltılması, yoksulluğun önüne geçilmesi için önemli adımlardan biri olacaktır.

Ortaöğretim okullaşma oranının yoksulluk üzerinde azaltıcı bir etki yaratması sebebiyle, nitelikli beşeri sermayenin oluşmasında en önemli adım olan eğitimin etkisini ortaya koymaktadır. Eğitim kaynakları bölgelerde ne kadar dengeli dağıtılsa, bölgelerarası gelişmişlik farkları da o kadar azalacaktır. Bu durum, yoksulluğun

azaltılması ve kalkınma yolunda önemli bir adım olacaktır. Politika yapıcılar, okullaşma oranının artırılması ve eğitim kaynaklarının çeşitlendirilerek daha geniş bir alana yayılması konusunda etkin uygulamalar gerçekleştirmelidirler.

EKLER

EK 1

Varyans Şişme Çarpanları

Olabilecek enaz değer = 1,0

10,0'dan büyük değerler, bir eşdoğrusallık sorunu gösteriyor olabilir

esitsiz 1,606

kredi1 1,224

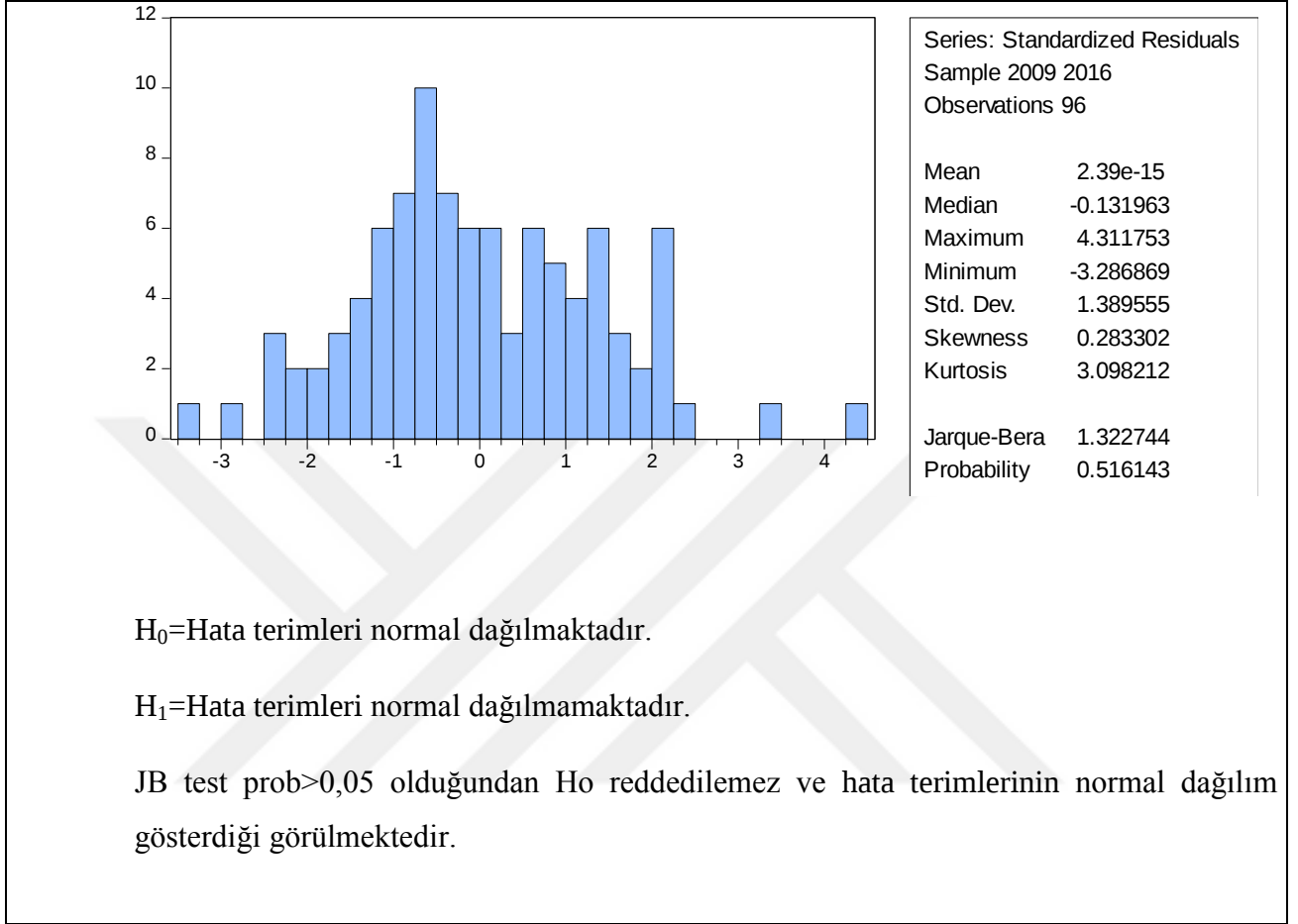
dogoran 3,504

gocoran 2,061

kredi2 1,322

okuloran 3,768

EK 2

EK 3

	Value	df	Probability
Likelihood ratio	15.25952	12	0.2275

LR test summary:

	Value	df
Restricted LogL	-167.2979	89
Unrestricted LogL	-159.6682	89

H_0 =Farklı varyanslılık yoktur.

H_1 =Farklı varyanslılık vardır.

Heteroscedasticity LR test prob 0,2275>0,05 olduğundan H_0 reddedilemez. Hata terimlerinde farklı varyanslılık durumu yoktur,eş varyanslılık mevcuttur.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Reşat, (2015). “Yoksulluk ve Suç:Doğrusal Olmayan Bir İlişki”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25, Sayı 1, ss. 251-265.
- Afsar, Rita (2003). “Internal migration and the development nexus: the case of Bangladesh”, www.migrationdrc.org/publications/working.../WP-C2.pdf, Erişim tarihi:05.01.2018.
- Akıncı, Gönül Yüce ve Akıncı, Merter, (2016). “Ters-U Hipotezi Bağlamında Ekonomik Büyüme, Finansal Klakınma ve Gelir Eşitsizliği Mekanizmaları Üzerine”, Finans Politik&Ekonomik Yorumlar, Cilt 53, Sayı 622.
- Aktan, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Yaşar, (2002). “Yoksulluk:Terminoloji, Temel Kavram ve Ölçüm Yöntemleri”, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Aktan, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Yaşar, (2002a). “Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Öneriler”, Coşkun Can Aktan (ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Aktan, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Yaşar, (2002b). ”Makro- Ekonomik Politikalar, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk”, Coşkun Can Aktan (ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Alaeddinoğlu, Faruk ve Yıldız, Mehmet Zeydin, (2011). “Göç ve Yoksulluk:Hakkari Örneği”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), ss. 437-462.
- Altay, A., (2005). “Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme”, Sosyo-Ekonomi Dergisi, Sayı 2, ss. 155-178
- Arpacıoğlu, Özge ve Yıldırım, Metin, (2011). “Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi”, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, ss. 60-76.
- Aydın, Halil İbrahim ve Şahin, Güler, (2017). “Türkiye’de Düzey 1 Bölgeleri İçin Yoksulluk Üzerine Bir Çözümleme”, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 6 , Sayı 1, ss.163-180.

- Awan, Masood; Malik, Nouman; Sarwar, Haroon and Waqas, Muhammad (2011). "Impact of Education on Poverty Reduction", International Journal of Academic Research, Vol.3, No.1, pp. 659-664.
- Awuse, Nicholas and Tandoh-Offin, Patrick, (2013). "Internal Migration and Poverty Reduction in Ghana", Journal of Economics and Sustainable Development, Vol.4, No.18, pp.63-70.
- Baltagi, Badi, (2005). "Econometric Analysis of Panel Data, UK:John Wiley & Sons Ltd., 3rd Ed., pp. 1, 4-9.
- Bass, Hans, H., (2009). "Ragnar Nurkse's Development Theory: Influences and Perceptions",
https://www.researchgate.net/publication/256545464_Ragnar_Nurkse's_Development_Theory_Influences_and_Perceptions, Erişim tarihi:01.01.2018.
- Bakırtaş, Tahsin ve Kandemir, Orhan, (2012). "Türkiye'de Yetersiz Eğitim ve Yoksulluk İlişkisi: İller Bazında Ekonometrik Bir Analiz", İstanbul Finans Kongresi, ss.1-19.
- Bawane, Jyoti and Julius, Maiyo K., (2011). "Education and Poverty, Relationship and Concerns.A Case for Kenya", Problems of Education in the 21 th Century, Volume 32, pp.72-85.
- Bayaner, Ahmet, (2012). "Türkiye'de Tarımsal Kredi Politikaları ve Tarım Kredi Kooperatifleri", Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 47 (1), ss. 69-84.
- Bilen, Mahmut ve Çalışır, Mustafa, (2013). "Türkiye'de Yoksulluk Tuzağının Politik Belirleyicileri", Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries), Cilt 8, Say 1, ss. 325-345.
- Can, Yücel, (2017). "Yoksulluk, Yerel ve Küresel Eğitsizlikler", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, ss.1111-1126.
- Choi, I., (2001). "Unit Root Tests for Panel Data", Journal of International Money and Finance, 20, pp.591-605.

- Chronic Poverty Research Centre, (2008-09). “The Chronic Poverty Report-Escaping Poverty Traps”.
- Coşkun, M. Nejat, (2012). ”Türkiye’de Yoksulluk: Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Profili”, Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, ss.181-198.
- Çalışkan, Şadan, (2010). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”, Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı 59, ss.89-132.
- Dalgıç, Başak; İyidoğan, Pelin Varol ve Güven, Aytekin, (2015). “Yoksulluk ve Yoksulluk Geçişlerinin Belirleyenleri”, Sosyoekonomi, 23(24), ss.51-70.
- Deshingkar, Piraya, (2006). “Internal Migration, Poverty and Development in Asia”, Asia 2015 Conference, Session 3: Realising the Potential for Poverty Reduction Parallel Group 3A: Topic Paper 2, pp.1-18.
- Dönmez, Ali, (2010). “Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü”, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Projesi, ss.22.
- Erdoğan, Güzin, (2002). “Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler”, C.C.Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İşnKonfederasyonu Yayını, ss.1-74.
- Erdoğan, Seyhan ve Kutlu Denizcan, (2014). “Dünyada ve Türkiye’de Çalışan Yoksulluğu: İşgücü Piyasası ve Sosyal Koruma Politikaları Bağlamında Bir Değerlendirme”, Çalışma ve Toplum, ss.63-114.
- Erikli, Süheyla, “Genç Yoksulluğunun Temel Belirleyicileri:Eğitim ve Düzgün İş” (2016). Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18 (1), ss. 283-302.
- Erkal, Gökhan; Akıncı, Merter ve Yılmaz, Ömer, (2015). “Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi:Seçilmiş Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri İçin Ampirik Bir Analiz”, TISK Akademi, Cilt 10, Sayı 19, ss.66-87.
- Fırat, Muhammet, (2015). “Yoksulluk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Analizi:Bir Referans Çerçevesi (Elazığ Örneği), Birey ve Toplum, Cilt 5, Sayı 9, ss. 193-224.

- Fisher F.M., (1970). "Tests of Equality between Sets of Coefficients in Two Linear Regressions:An Expository Note", *Econometrica*, 38, pp. 361-366.
- Foster, James; Greer, Joel and Erik ,Thorbecke, (1984). "A class of decomposable poverty measures", *Econometrica*, pp. 761-766.
- Gauthier, Anne Helene and Hatzius, Jan, (1997). "Family Benefits and Fertility: An Econometric Analysis", *Population Studies*, pp. 295- 306.
- Gürses, Didem, (2007). "Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1, ss. 59-74.
- Granger, C. W. J, (1969). "Investigating Casual Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods", *Econometrica*, Vol. 37, No. 3, pp. 424-438.
- Greene, William H., (2016). "Ekonometrik Çözümleme", *Palme Yayıncılık*, 7. Baskı, ss. 360-361, 371-372.
- Hausman J.A., (1978). "Specification Test in Econometrics", *Econometrica*, 46 (6), pp. 1251-1271.
- Hirschman, A. O., (1958). "The Strategy of Economic Development", New Haven.
- Introduction to Poverty Analysis, (2005), World Bank Institute
- Immervoll, Herwig; Sutherland, Holly; de Vos, Klaas, (2000). "Child poverty and child benefits in the European Union", *Euromod Working Paper*, pp. 1-30.
- Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, M. Melih, (2009). "Nöbetleşe Yoksulluk:Sultanbeyli Örneği", 7. Baskı, İletişim Yayınevi.
- İbrişim, Nur, (2008). "Yoksulluk, Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye Üzerine Analizi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD Yüksek Lisans Tezi*.
- İncedal, Sümer, (2013). "Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları:Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları", *Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi*.

- Kabaş, Tolga ve Kandır, Ediz Deniz, (2013). “Türkiye’de Demografik Geçiş ve Yoksulluk İlişkisinin Değerlendirilmesi”, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 22, Sayı 2, ss. 411-426.
- Kahraman, Fatih ve Gül, Songül Sallan, (2015). “Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 8, Sayı 1, ss.339-366.
- Karagöz, Ferda, (2010). “Yoksulluk Tuzağı ve Dış Yardım:Eleştirel Bir Yaklaşım”, Sosyal Bilimler Dergisi, (4), ss.1-13.
- Karayılmazlar, Ekrem, (2006). “Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk ve Eğitim”, H. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, ss. 205-225.
- Kaygalak, Sevilay, (2001). “Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması:Mersin/Demirtaş Örneği”, Praksis (2), ss. 124-172.
- Kızılgöl, Ayvaz, (2012). “Türkiye’de Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliğinin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi”, Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi, Cilt 19, Sayı 1, ss.179-191.
- Kuznets, S., (1955). “Economic Growth and Income Inequality”, The American Economic Review.
- Koray, Meryem, (2009). “Büyüyen Yoksulluk ve Yoksunluk Sorunu Karşısında İnsan Hakları Tartışmaları”, Toplum ve Demokrasi, 3 (5), ss.1-25.
- Körükmez, Lülüfer, (2007). “Yoksullukla Mücadele ve Dünya Bankası Projeleri”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi,Küresel Yoksulluk Bildiriler Kitabı, ss. 214-217.
- Levin, Andrew; Lin, Chien-Fu and Chu, Chia-Shang James, (2002). “Unit Root Tests in Panel Data:Asymptoticand Finite Sample Properties”, Journal of Econometrics, Vol. 108, Issue 1, pp.1-24.
- Lewis, W. A., (1954). “Economic Development with Unlimited Supplies of Labour”, The Manchester School, Volume. 22, Issue. 2, pp. 139-191.

- Manisalı, E. (1982). “Gelişme Ekonomisi”, İstanbul:Ar Yayın Dağıtım.
- Moghadam, Valentine M., (2005). “The Feminization of Poverty and Women’s Human Rights”, SHS Papers in Women’s Studies/ Gender Research UNESCO, pp:1-38.
- Öğülmüş, Selahaddin, (2011). “Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü”, Aile ve Toplum Yıl 12, Cilt 7, Sayı 26, ss.83-96.
- Özcan, Süleyman Emre, (2016). “Yoksulluk Göstergesi Olarak Hoşnutsuzluk Endeksi, Türkiye İçin Bir Deneme”, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 48.
- Özalp, Ahmet, (2009). “Yoksulluk, Yoksunluk, Yurttaşlık:Sosyal Hak(sız)lıkları Politik Düşünmek”, ss. 276-284, <http://www.sosyalthaklar.net/2009/bildiri/ozalp.pdf>, Erişim tarihi:03.12.2017.
- Özdoğan, Fatih, “Yoksulluk Kültürü Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme”, Yardım ve Dayanışma, ss. 97-113, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423938567.pdf>, Erişim tarihi:05.05.2018.
- Rodan, P. N. Rosenstein, (1943) “Problems of Industrialisation of Eastern and South-Eastern Europe”, The Economic Journal, Vol. 53, No. 210/211, pp. 202-211
- Sen, Amartya, (1992). “ Inequality Reexamined”, Massachusetts:Harvard University Press, s 109.
- Semerci, Pınar, (2010). “Dev ve Cüce Aynı Yolda:Yoksulluk ve Pozitif Özgürlükler”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss. 13
- Social Investments Comission, (2008). “Consumer credits for the poor –risk or opportunity?”, <https://www.microfinancegateway.org/sites/default/files/mfg-en-paper-consumer-credits-for-the-poor-risk-or-opportunity-2008.pdf>, Erişim tarihi:03.10.2017
- Solmaz, Erol, (2008). “İktisadi Kalkınma Kuramlarının Yoksulluk Konusuna Yaklaşımlarına Eleştirel Bir Bakış”, MevzuatDergisi, Yıl 11, Sayı 32, <https://www.mevzuatdergisi.com/2008/12a01.htm>, Erişim tarihi:01.02.2018.
- Şahin, Tijen, (2009). ”Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi”, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.

- Şentürk, Ferhat, (2016). “Türkiye İçin Bir Aile Sigortası Model Önerisi”, Sosyal Güvence Dergisi, Yıl 5, Sayı 9, ss. 102-139.
- Tarı, Recep, (2016). “Ekonometri-Geleneksel Yöntemler, Zaman Serileri Analizi, Panel Veri Analizi”, KÜV Yayınları, 12. Baskı
- Taş, H. Yunus ve Özcan, Selami, (2012). ‘’Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma’’, International Conference on Eurasian Economies/Session 3D:Büyüme ve Gelişme, ss. 423-430.
- Taşdemir, Gülay, (2014). “Yoksulluğun Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri”, International Journal of Human Sciences, Volume 11, Issue 2, ss. 74-87.
- The Poverty and Inequality Report, (2016). Pathways-a magazine on poverty, inequality and social policy
- Türk-İş, (2018). “Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Haber Bülteni”
- TÜİK, (2017). ”Sosyal Koruma İstatistikleri”
- TÜİK, (2017). “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması”, Haber Bülteni
- TÜİK, (2017). ”Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları”, Haber Bülteni
- Uğurlu, Erginbay, (2015). “Panel Veri Ekonometrisi Üzerine Genel Bakış”, ResearchGate.
- UNDP, (2016). ”İnsani Gelişme Raporu”
- United Nations, (2011). “Indicators of Poverty and Hunger”
- World Bank, (2011). “Poverty and Inequality Analysis”
- Yar, Fatih, (2015). “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk”, Global Analiz-Toplum ve Ekonomi Çalışmaları Merkezi.
- Yavuz, Mehmet, (2017). “Kamu Yatırımlarının Yönetimi:Müstakil Projelerden Toplulaştırılmış Projelere Geçiş”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi

- Yavuzkanat, Pınar, (2013). “Türkiye’de İllerin Yoksulluk Riskinin Ölçülmesi Üzerine Bir Yöntem Önerisi”, Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi.
- Yılmaz, Mine, (2002). “İnsani Kalkınma Politikaları ve Türkiye Üzerine Bir Deneme”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Yuncu, L. Demet, (2005). “İki Yoksulluk Yaklaşımı: A. Sen’in Yapabilirlikten Yoksunluk Teorisi ve Toplumsal Dışlanma Çerçevesinin Karşılaştırılması”, Boğaziçi Sosyal Politika Forumu Araştırma Raporu, ss. 5-6, 10-11.
- Yeşilyurt, Hülya ve Gerşil, Gülşen Sarı, (2014). “Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk: Türkiye’de ve Dünyadaki Perspektifi”, International Conference On Eurasian Economies, <https://www.avekon.org/papers>, Erişim tarihi:02.03.2018.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex1423938567.pdf>, Erişim tarihi: 2 Şubat 2018
- <http://www.aile.gov.tr/hakkimizda/misyonumuz>, Erişim tarihi: 2 Mayıs 2018.
- <http://www.bik.gov.tr/214-milyar-lira-israf-yuzunden-cope-gidiyor/>, Erişim tarihi: 6 Mayıs 2018.
- http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/50975/48047/gelir_dağılımı_bölüm10.docx, Erişim tarihi:2 Şubat 2018.
- <https://www.cnnturk.com/ekonomi/dunya-gida-israfina-karsi-turk-cozumunu-konusuyor>, Erişim tarihi: 3 Nisan 2018.
- http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/48278/kak%C4%B1knma_teorileri.pdf, Erişim tarihi: 3 Şubat 2018.
- <http://www.ekodialog.com/konular/ekonomik-buyume-modelleri-teorileri.html>, Erişim tarihi: 3 Mayıs 2018.
- <https://ekonomihukuk.com/buyume-kalkinma/yoksulluk-tanimlari-ve-endeksleri/>, Erişim tarihi: 9 Ocak 2018.

-<https://ekonomihukuk.com/buyume-kalkinma/kalkinma-teorileri/>, Erişim tarihi: 2 Şubat 2018.

-http://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_615726/lang-tr/index.htm, Erişim tarihi: 10 Şubat 2018.

-<http://www.mahfieğilmez.com/2017/09/ggelir-daglm-bozulmaya-devam-ediyor.html?m=1>, Erişim tarihi: 6 Mayıs 2018.

-<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz>, Erişim tarihi: 7 Mayıs 2018

-www.tdk.gov.tr, Erişim tarihi: 2 Şubat 2018.

-<https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarih%C3%A7e/misyon-ve-vizyonumuz>, Erişim tarihi: 5 Mayıs 2018.

ÖZGEÇMİŞ

Lise:Mersin Hacı Sabancı Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi

Üniversite:Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri

İzmir Ekonomi Üniversitesi Uygulamalı İngilizce ve Çevirmenlik Bölümü (Şeref Derecesi)

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Bölgesel Kalkınma İktisadi Tezli Yüksek Lisans

Yabancı Dil: 2016 YDS 76.25

Lisanslar: İleri Düzey SPK Lisansı (SPF Düzey 3)

SPK Türev Araçlar Lisansı

Eğitim Sertifikaları:Finansal Yönetim / İstanbul İşletme Enstitüsü

Üretim Yönetimi / İstanbul İşletme Enstitüsü

Genel Muhasabe / İstanbul İşletme Enstitüsü

ÖZET

Yoksulluk, kişilerin hayatlarını sürdürebilmeleri için gereken asgari düzeydeki yaşam standartlarından yoksun olma durumudur. Yoksulluk olgusu, yalnızca gelişmekte olan ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de görülen toplumsal bir sorundur. Yoksullukla ilgili olduğu düşünülen değişkenlerin araştırılması, yoksulluğun meydana getirdiği sorunların giderilmesinde geliştirilecek politikalar için önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Türkiye’de Düzey 1 Bölgeleri için bir yoksulluk analizi yapılmıştır. Çalışmanın amacı, yoksulluğu etkilediği varsayılan değişkenlerin etkisini Düzey 1 Bölgeleri bazında 2009-2016 yılları arasında incelemektir. Panel veri analizinde Düzey 1 Bölgelerine ait yoksulluk oranı, gelir dağılımı eşitsizliğini temsilen p80/p20 oranı, doğurganlık oranı, net göç hızı oranı, ortaöğretim okullaşma oranı, ihtisas dışı kredi kullanım oranı ve ihtisas kredisi kullanım oranları kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; gelir dağılımı eşitsizliği ve ihtisas kredisi kullanım oranının yoksulluğu arttırdığı; doğurganlık oranı, net göç hızı oranı, ortaöğretim okullaşma oranı ve ihtisas dışı kredi kullanım oranının yoksulluk üzerinde azaltıcı bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Yoksulluğun azaltılması kapsamındaki politikalara yön verilirken, tüm bu değişkenlerin dikkate alınması önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: yoksulluk, panel veri analizi, yoksulluğun ölçülmesi, yoksulluk türler

ABSTRACT

Poverty is the lack of the minimum standards of living that people need to live their lives. The phenomenon of poverty is a social problem not only in developing countries but also in developed countries. Researching the variables related to poverty is important for the policies that will be developed to overcome the problems deriving from poverty factors. Therefore, a poverty analysis has been made for NUTS 1 Regions in Turkey. The aim of the study is to analyze the impact of the variables on poverty between the years 2009-2016 for the NUTS 1 Regions. Poverty rate of the NUTS 1 Regions, income distribution inequality p80/p20 ratio, fertility rate, net migration rate, secondary education schooling rate, directed loan rate and off-directed loan rate have been used in the panel data analysis. According to the results obtained, income distribution inequality rate and directed loan rate have increased poverty. On the other hand, fertility rate, net migration rate, secondary school enrollment rate and off-directed loan rate have decreased poverty. It is important to consider all these variables for policies of poverty reduction.

Key words:poverty, panel data analysis, measurement of poverty, types of poverty